

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra českého jazyka a literatury

ONDŘEJ DVOŘÁK

IV. ročník – prezenční studium

Obor: český jazyk – technická a informační výchova

JAN KARAFIÁT A JEHO REFLEXE BROUČKŮ

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Blanka Rozehnalová, Ph.D.

Olomouc 2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů
a literatury.

V Olomouci dne 22.6. 2009

.....

vlastnoruční podpis

Děkuji Mgr. Blance Rozehnalové, Ph.D., za odborné vedení diplomové práce, poskytování cenných rad, podnětů a informací.

Mé poděkování patří také Ing. Flesarovi, průvodci Síně rodáků v Jimramově, za poskytnuté materiály a informace.

Zároveň bych chtěl poděkovat své sestře Mgr. Leoně Novákové za pomoc a cenné rady při tvorbě diplomové práce.

OBSAH

OBSAH.....	4
ÚVOD.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 JIMRAMOV	8
1.1 Karafiátovo městečko.....	9
2 ŽIVOT A DÍLO SPISOVATELE JANA KARAFIÁTA	10
2.1 Karafiátova osobnost.....	10
2.2 Dějiny Karafiátova rodu.....	11
2.2.1 Svobodní zednáři.....	12
2.2.2 Evangelická tradice.....	13
2.3 Dětství v Jimramově (1846 - 1857).....	14
3 ŠKOLNÍ LÉTA	17
3.1 Litomyšl (1857 - 1962).....	17
3.2 Doba vestfálská (1862 - 1866).....	19
3.3 Na vysokých školách: Berlín (1866 - 1867).....	20
3.4 Na vysokých školách: Bonn a Vídeň (1867 - 1869).....	21
3.5 Na školách ještě vyšších: Kolín nad Rýnem (1869 - 1870).....	22
3.6 Na školách ještě vyšších: Roudnice a Edinburgh (1870 - 1872).....	23
3.7 Evangelický učitelský seminář v Čáslavi (1872 - 1875).....	26
3.8 Dvacet let práce v Hrubé Lhotě (1875 - 1895).....	27
3.9 Přes třicet let v Praze (1895 - 1929).....	30
3.10 Karafiátova vzpomínka na Masaryka.....	33
3.11 Karafiátova literární činnost.....	34

4	JAN KARAFIÁT A KNIHA BROUČCI.....	36
4.1	Historie Broučků.....	36
4.2	Odraz autorovy biografie v díle.....	40
4.3	Pedagogický odkaz Broučků.....	41
4.4	Tematická stránka díla.....	42
4.5	Jazyková stránka díla.....	43
4.6	Postavy v díle Broučci.....	44
4.7	Odraz Karafiátovy teologie v Broučcích.....	45
4.8	Překlady Broučků do cizích jazyků.....	46
4.9	Dopisnice s motivem broučků a pomník broučků.....	47
 II PRAKTICKÁ ČÁST		49
1	PRÁCE S KNIHOU JANA KARAFIÁTA: BROUČCI.....	49
1.1	Zásady metodického přístupu.....	49
1.2	Práce s Broučky a náměty pro jejich využití.....	50
 ZÁVĚR.....		71
LITERATURA.....		73
SEZNAM PŘÍLOH.....		77
PŘÍLOHY		79

ÚVOD

Již jako malý chlapec jsem se vždy velmi těšil na táborová setkání, a proto jsem s radostí souhlasil zúčastnit se jich tentokrát z jiného pohledu, a to z pohledu vedoucího oddílu. S dětmi jsem měl tak možnost navštívit spoustu zajímavých míst, mezi něž patřila i Sín rodáků v Jimramově, jejíž expozice je dodnes zaměřena především na život a dílo Jana Karafiáta. Při prohlídce muzea nejen mě, ale i děti zaujaly jednotlivé životní etapy spisovatele, které nám přiblížil náš milý průvodce pan Flesar. Při vyprávění o knize Broučci jsem se v myšlenkách vrátil do dětství a zavzpomínal na svůj nejoblíbenější večerníček. Téma všechny uchvátilo natolik, že můj návrh knihu si společně přečíst přijaly děti s velkým nadšením. Až udivující bylo, kolik otázek po přečtení jednotlivých kapitol dokázaly děti vymyslet. Jejich zájem o Broučky mě inspiroval natolik, že jsem se rozhodl vypracovat náměty, se kterými by se dalo pracovat s dětmi širší věkové kategorie.

Diplomová práce je rozdělena do dvou základních částí – teoretické a praktické.

V prvním úseku teoretické části se zmiňujeme o rodném městečku Jana Karafiáta, které v jeho životě sehrálo významnou roli.

V druhém úseku teoretické části se zabýváme životem evangelického faráře a spisovatele Jana Karafiáta, který se vryl svojí rozmanitou činností do paměti mnoha lidí. Zmiňujeme se více o historii Karafiátova rodu, jak prožíval svoje dětská a studentská léta a o jeho několikaletém působení v Praze. Nesmíme opomenout také literární činnost Jana Karafiáta. Neméně zajímavé informace se dozvídáme o jeho osobnosti, jež vždy vyčnívala mezi ostatními nejen tím, že byl velice skromný, ale snažil se všem pomoci v každé životní situaci.

Tématem třetího úseku teoretické části je jeho nejznámější kniha Broučci. V něm se snažíme o podrobný rozbor díla. Rozdělujeme ho na jednotlivé kapitoly, v nichž se věnujeme historii spisku, odrazu autorovy biografie, pedagogickému i teologickému odkazu autora, dále tematické a v neposlední řadě také jazykové stránce.

V praktické části se zabýváme využitím knihy v pedagogické praxi. Úryvky jednotlivých kapitol jsme využili pro tvorbu námětů a cvičení nejen pro děti intelektuálně vyspělé, ale i pro děti s nižším intelektem, nebo se specifickými poruchami učení.

Cílem diplomové práce je objasnit jednotlivé životní etapy spisovatele Jana Karafiáta, dále ozřejmit odraz osudu autora v knize Broučci a výchovný vliv jednotlivých postav v literárním dílu a poukázat tak na to, jak lze využít obsah knihy k práci s dětmi.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 Jimramov

Městys Jimramov leží na samotné severovýchodní části kraje Vysočina, na českomoravských hranicích nedaleko městečka Poličky. Pomyslnou hranicí je tok řeky Svratky, který zde tvoří velký oblouk. První zmínky o obci pocházejí z roku 1361, kdy zde založil Archléb ze Stařehovic nadaci (viz. Příloha č. 1, obr. 1). (Svoboda 1948)

Jimramov získal jméno po svém zakladateli. Stal se jím ve 14. století Jimram z Kamene. Ve 13. až 16. století bylo jméno Jimram¹ užíváno v šlechtických rodech. V českých listinách jsou uvedeny názvy městečka, která se kromě zmíněného používala: Gymramov, Hymramov, Emeramov, Imramov, Ymeramov. (Čermák 1979)

Původně byl Jimramov osada s velmi malým počtem obyvatel (asi dvacet). V průběhu let se mnohonásobně rozrostl, v roce 2001 zde žilo 1211 obyvatel. (výsledky SLDB 2001) V současné době předpokládáme ještě vyšší počet obyvatel.

V Jimramově se narodilo mnoho významných osobností jako např. Jan Karafiát, Alois Mrštík², Vilém Mrštík³, Matěj Josef Sychra⁴.

¹ *Jimram* - do našich zemí přišlo jméno z Bavorska, kde byl považován dokonce za patrona země. Nejstarší kostel v Bavorsku byl zasvěcen sv. Emeramu (česky Jimramu). Kníže svatý Václav získal vzdělání v klášteře sv. Jimrama v Řezně a zavedl svěcení svátku sv. Jimrama v Čechách.

² *Alois Mrštík* (1861 - 1925) byl významný prozaik a dramatik, působil na různých školách na jižní Moravě. Přispíval do různých časopisů (Květy, Lumír, Světozor). Mezi jeho nejvýznamnější díla patří: *Dobré duše*, *Bavlnkovo ženy a jiné povídky*.

³ *Vilém Mrštík* (1863 - 1912) byl prozaik, dramatik, literární kritik, překladatel. Po absolvování gymnázia začal studovat práva, ale studia nedokončil. Spolupracoval s F. X. Šaldou, přispíval do časopisů zabývajících se divadelní a literární kritikou. Nejvýznamnější díla: *Pohádka máje*, *Santa Lucia*. Společně se svým bratrem je autorem divadelní hry *Maryša* či rozsáhlé kroniky *Rok na vsi*.

⁴ *Matěj Josef Sychra* (1776 - 1830) byl po studiu na univerzitě vysvěcen v Hradci Králové na kněze. Později působil jako duchovní v Sebranicích a Bystrém u Poličky. Duchovní práce mu umožnila působit na vzdělanost a národní uvědomění lidí. Věnoval se české řeči a napsal krátké povídky pro děti, kde obvykle rozváděl pravdu obsaženou v nadepsaném přísloví. Vydal jich 3 svazky. První roku 1824 pod názvem *Mravné a krátké průpovídky a podobenství k obdarování mládeže*. Z nich se mnohé dostaly do školních čítanek a dodnes jsou známé, např.: „*nikdo bez práce nejídá koláče*“ nebo „*čí chleba jídáš, toho píseň zpívej*“. Pro dospělé sebral a napsal různé kratochvilné, poučné a mravokárné příběhy, kterých vydal několik svazků. Význam jeho díla tkvěl v tom, že také sebral lidem tradované povídky, které vydával ve svých časopisech či sbírkách *Povídátek* (1815–1817), *Kratochvilník* (1819–1820) a *Kratochvilná vělička* (1827) nebo v časopisech jiných redaktorů, např. J. L. Zieglera (např.: Dobroslav, Milín, Milozar). Jeho tvorba tak navazovala na vzdělavatelskou tradici V. M. Krameria.

1.1 Karafiátovo městečko

V životě Jana Karafiáta hrálo městečko významnou roli, a to nejen proto, že se zde narodil, ale i proto, že zde našel množství inspirací pro svou tvorbu. Důkazem toho, jak si Jan Karafiát svoje rodiště oblíbil, je jeho vyznání v Pamětech spisovatele Broučků: „*Nevěřím, že jste spatřili světlo světa v koutečku tak krásném, leda byste se byli narodili v Imramově.*“ (Karafiát 1919, s. 7)

V překrásném městečku prožil Jan Karafiát své dětství se všemi radostmi i starostmi všedního dne, jako byly pastvy dobytka, sáňkování, sbírání jahod a hub. Zajímavý svět nejen Karafiátova mládí, ale i obyvatel Jimramova, se stal později námětem k jeho nejslavnějšímu dílu Broučci. (Balcar 1941)

2 Život a dílo spisovatele Jana Karafiáta

2.1 Karafiátova osobnost

Karafiát byl muž hladce oholené tváře s orlím nosem, pronikavým pohledem skrz brýle s poměrně malými skly. Odíval se vždy do černého úboru a bílé košile s bílou vázankou. Byl známý svými jemnými rukama, které dovedly vždy něžně stisknout a pohladit a zpěvavým hlasem, v němž se projevoval cit (viz. Příloha č. 2, obr. 2).

I přesto, že Karafiátova existence byla zabezpečena, byl vždy velmi skromný.⁵ Byl to muž autority s měkkým srdcem. Důkazem toho se stalo jeho ušlechtilé vystupování. Respekt měl Karafiát všude, kde vystupoval jako muž Božího řádu a Božího zákona. Velkou oblibou se u něj stalo mluvení v množném čísle: *My půjdeme.....my na to hledíme.....my nedovolíme nikdy.* (Balcar 1941)

Jeho pohled na domácnost byl patriarchální.⁶ Protože byl Karafiát silnou osobností, těžce nesl odpor jiných silných osobností a individualit. (Balcar 1941)

Karafiát byl jako kritizující muž plachý, tichý, ale bojácný. V církvi vystupoval neohroženě. V dospělosti měl málo přátel, ale často se jimi nechal ovlivňovat a vést.

Za velmi zajímavé ze života Jana Karafiáta považujeme, že se nikdy neoženil, i když k tomu měl příležitosti. I přesto dokázal vylíčit ve svých Broučcích rodinný život. Pravou lásku prožil jedinou. Byla jí Hermína Schleichnerová, Belgičanka, příbuzná rodiny Langenových, u kterých Karafiát vykonával povolání vychovatele. Mnohokrát na ni myslel, ale nikdy jí své city nevyznal. *„Bylo v tom něco tragického: Jan Karafiát, který tak rád radil jiným v jejich záležitostech rodinných, sobě nedovedl poraditi v otázce největší a byl naprosto odvislý*

⁵ Na Hrubé Lhotě si vystačil s tím, co dostával od sboru i přesto, že měl dost finančních prostředků od své mateřské přítelkyně Miss Buchanan. Když se pak rozhodl odejít do Prahy, byla to právě ona, která mu zajistila roční příjem 40 liber šterlinků, což bylo tehdy méně než farářský minimální plat, tedy asi 960 korun.

⁶ Hospodyně byla placena podle starého řádu, i když se poměry neměnily, synodní rada jí měla vše vynahrádit, musela se vždy podřídit vůli, která rozkazovala. I hosté se podrobovali domácímu řádu: pila se káva, sladké k ní pouze tehdy, pokud dotyčný nesladil.

na názorech své přítelkyně Miss Buchananové. Muž milující rodinný život a toužící po něm zůstal nakonec sám. Silná autorita byla na tomto poli slabou.“ (Balcar 1941, s. 52)

Karafiát byl člověk uzavřené povahy. Nikdy se nesvěřoval se svými problémy, a proto o něm často kolovaly pestré pověsti a dohady. Nejméně mluvil o vnitřních záležitostech. Jen dvěma osobám se dokázal svěřit, staly se jimi paní Šubertová⁷ a Miss Buchananová.⁸ (Balcar 1941)

Karafiát se nikdy nikomu nevnucoval ani nevtíral. Svým vystupováním si získal mnoho lidí, kteří na něj často vzpomínali. (Balcar 1941)

2.2 Dějiny Karafiátova rodu

Rodina, jejíž kořeny zasahují do 17. století, znamenala v životě Jana Karafiáta velmi mnoho. Pro případné zájemce se budeme v této kapitole věnovat jednotlivým členům Karafiátovy rodiny. Všechny informace obsažené v kapitole pochází z rodopisu rodiny Karafiátových, který je uložen v Síni rodáků v Jimramově.

Spolehlivé údaje o rodině spisovatele Karafiáta se poprvé objevují u praprapradědečka Františka Karafiáta, který se narodil roku 1671 a zemřel 15. června 1739. Ten slyšel často vypravování svého otce, jak u nás řádili Švédové i vzpomínky o tom, co se stalo na Bílé Hoře a jaké to u nich bylo za dob pánů Dubských z Třebomyslic. Na úřední listině z 12. listopadu 1732 je František podepsán jako „Burgmistr“. Vychoval 12 dětí, z toho 8 dcer a 4 syny.

Jedním ze synů Františka Karafiáta byl prapraděd spisovatele, Michal František Karafiát, jenž se narodil roku 1698 a zemřel 9. 6. 1788. Se svojí manželkou vychoval 5 synů (František, Josef, Václav, Ignác a Jiří).

Poslední jmenovaný syn Michala Františka, Jiří Karafiát, byl praděd spisovatele a narodil se roku 1742. Vykonával povolání tkalce a později hostinského. Jeho jediný syn Jan Karafiát byl

⁷ Manželka faráře Šuberta z Krabšic.

⁸ „Mateřská přítelkyně“ Karafiáta, poznal ji při svém působení době roudnické.

dědem spisovatele. Narodil se 1778 a zemřel 1862. S manželkou Annou měli tři syny (Jan, Josef a František).

Otcem spisovatele byl nejmladší ze tří synů dědy Jana Karafiáta, František, který měl dva bratry, Josefa Karafiáta (narozen 1808), který studoval bohosloví a filosofii v Terstu na evangelické škole a Jana Karafiáta (narozen 1806), jež studoval medicínu a měl tři dcery. Ani jedna z nich neměla potomky, proto jejich rod vymřel.

Spisovatel Jan Karafiát měl 9 sourozenců. Z prvního manželství matky tři nevlastní sestry (Jindřiška, Kornelie a Josefa). Dále nevlastního bratra Františka Mašíka. Z nově vzniklého manželství měl Karafiát čtyři vlastní sestry (Kristina, Anna, Marie a Lucie) a jediného vlastního bratra Josefa. Ze všech sourozenců byl Jan druhý nejmladší.

Při křtu Karafiát dostal druhé jméno. Jeho celé jméno znělo Jan Jindřich Karafiát. Tradice křtu však byla dodržována v rodině Karafiátových již dříve u jeho předků, jak dokazují příklady jejich jmen: Anna Marie, Václav Kristián, Michal František. (Balcar 1941)

K dalším tradicím objevujícím se v rodině patřila tradice zednářská a evangelická.

2.2.1 Svobodní zednáři

Kořeny rodu Karafiátových zasahují do komunity svobodných zednářů. Po celém světě byli svobodní zednáři odjakživa považováni za tajnou společnost, do které vstupovali pouze bezúhonní a slušní muži: *„Jsou oni spolek neodvislých, bezúhonných mužů, kteří chtějí pěstovat věrné přátelství a upřímnou lásku, a tak příkladem i slovem ušlechťovat a zvedat všecko človehčerstvo“*. (Karafiát, 1919, s. 59) Svobodní zednáři kladli velký důraz na morální pozitiva a kulturní přínos. Karafiát nejvíce oceňoval na svobodném zednářství víru v Boha, nesmrtelnost duše, bezúhonnost mravů a snahu získat nejvyšší vzdělání. (Karafiát 1919) K svobodnému zednářství se vyjádřil takto: *„Jsou pak i lóže, ve kterých Bůh a ctnost a nesmrtelnost jsou základ a všecken obsah víry. Kdo však duchovním věcem rozumí, vidí hned,*

že při takových neurčitých, mlhových základech se nemůže nikdo dlouho udržet v rozkvětu.“
(Karafiát 1919, s. 63)

Svůj původ však mají zednáři již ve středověku, kdy vznikaly např. zednické a kamenické spolky. Úhlavními nepřáteli zednářů byli samotní Jezuité a katolická církev jimi ovládaná. V menších městech vznikaly zednářské kroužky, v hlavním městě bývaly velké lóže⁹ v čele s velmistrem. Za zakladatele svobodných zednářů je považován bohatý šlechtic z Čech, hrabě František Antonín Špork¹⁰, který založil první lóži „U tří hvězd“. Až později byla založena lóže ve Vídni. Špork byl muž, který nesnášel fanatismus jezuitského řádu. (Lennhoff 1993).

Při pátrání po svých předcích Janovi pomohly dvě vzácné památky. Těmi byly především německy psaný sešit obsahující zednářský přijímací „instrukční rituál“ a dvě zednářské pečete. Členem zednářské komunity byl Josef Karafiát z čísla 18 (syn spisovatelova prastrýce Josefa), účetní továrny na sukna v Brně, který se podílel na vydání Jungmannova překladu Miltonova Ztraceného ráje. Vzal si za ženu dceru věhlasného faráře, doktora filosofie a seniora evangelické církve na Moravě, Viktora Jindřicha Rieckehe. Karafiát měl rovněž za to, že se v 18. století v jimramovském domě č. 18 konala zednářská setkání. Za důvod považujeme to, že dům č. 18 byl v té době jedním z největších v Jimramově. Dalšími svobodnými zednáři z rodu Karafiátů se stali mladší bratr Josefa, Jan Karafiát z čísla 18 (druhý syn prastrýce Josefa) a Václav Karafiát z čísla 18 (syn spisovatelova prastrýce Václava Karafiáta), farář telecký. (Karafiát 1919)

2.2.2 Evangelická tradice

V rodině Karafiátových byla silně zakořeněna evangelická tradice. Již brzy po vydání tolerančního patentu se přihlásila asi třetina obyvatel Jimramova k evangelickému vyznání. Roku 1782 požádali zástupci vesnic o zaslání kazatele, který by vytvořil evangelický sbor. První pokusy byly neúspěšné. Do městečka byl poslán maďarský kazatel Pavel Szent Mártony, který

⁹ Lóže - Místní organizační jednotka svobodných zednářů.

¹⁰ František Antonín Špork (1662 – 1738) vystupoval jako ostrý kritik společenských poměrů a zastánce myšlenek tolerance, na jejichž podporu vydával knihy ve své soukromé tiskárně. Právě kvůli těmto knihám se dostal do konfliktu s oficiálními kruhy, který skončil konfiskací knihovny a obžalobou z kacířství.

dostal téměř hned výpověď. Církev tak musela povolát nového kazatele, Michala Blažka z Velké Senice¹¹, který byl v roce 1784 jmenován prvním moravským superintendentem¹² a v roce 1785 založil v Jimramově vlastní matriky a farní Pamětní knihu. Povedlo se mu založit s pomocí ostatních obcí nový evangelický sbor,¹³ který se také zasloužil v roce 1925 o položení pamětní desky na rodný dům Jana Karafiáta (viz. Příloha č. 3, obr. 1). (Svoboda 1948)

Kázání faráře Krčála Karafiáta příliš nezaujalo. Jak sám Karafiát přiznává ve svých Pamětech, byl to pro něj pouze řečnický výkon a vůbec na celou církev měl svůj názor: „*Byliť jsme tehdy církví spících, a jsme u veliké míře doposud. Tak to někdy bývá v církvi Boží.*“ (Karafiát 1919, s. 130)

V kostele se tehdy čítávalo evangelium, ale postupem času se od této tradice začalo upouštět. Byla dokonce doba, kdy se tam Bible vůbec neotevřela. V kostele se Karafiát naučil hrát na varhany, na něž také hrával dlouhou dobu jeho otec a dědeček. (Balcar 1941)

Se zaujetím pak vzpomíná, jak si v dětství pročetl zpěvníky při Bohoslužbách: „*Nadto se nalézá v tomto zpěvníku přes 200 písní, které byly přeloženy z němčiny, nad každou písní, jest vytištěn první řádek německého originálu. Ano, v tomto Imramovském kancionále jest i zvláštní rejstřík těch německých písní, tento pak rejstřík byl mou první německou čítankou, dříve než jsem se začal učit německy.*“ (Karafiát 1919, s. 128)

2.3 Dětství v Jimramově (1846 - 1857)

„*Bylo to v neděli, dne 4. ledna roku 1846. Z čísla 14., hned pod panským domem, vykročí starší štíhlá osoba ve svém nejlepším úboru, a s ozdobeným košíčkem na levé ruce chvátá lehkým krokem a s veselou tváří po náměstí dolů k číslu 10. Jest to má bábinka.*“ (Karafiát 1919, s. 5)

¹¹ Michal Blažek z Velké Senice (nar. 1753) studoval v Senici, Bratislavě a Debrecíně. Byl domácím učitelem v šlechtických rodinách. V roce 1782 byl jako první kazatel povolán na Moravu do Nosislavi. Jeho dílo: *Přípravka pro děti k svaté Večeři Páně na způsob konfirmací*. Dále potom 4 knihy překladů a 9 knih náboženských.

¹² *Superintendent* - duchovní evangelický dozorce nad několika sbory jednoho okrsku.

¹³ K evangelickému sboru tehdy patřily obce: Nový Jimramov, Široké Pole, Javorek, Jimramovské paseky, Roženecké Paseky, Ubušín, Unčín, Strachujov, Sedlišťe, Trhonice a Nedvězí.

Životní příběh Jana Karafiáta začíná 4. ledna 1846 v Jimramově. Jeho rodiči byli František Karafiát (Jimramov č. 14) a vdova Josefa Mašíková (Jimramov č. 10) se čtyřmi dětmi Mašíkovými¹⁴ (viz. Příloha č. 4, obr. 1). Společně pak měli manželé Karafiátovi ještě dalších šest dětí¹⁵, z toho první čtyři byly dcery. I proto byla jejich radost o to větší, že se jim narodil konečně syn (Jan Karafiát), tedy další muž do Karafiátovy rodiny (viz. Příloha č. 4, obr. 2). Při pročitání Pamětí Jana Karafiáta zjišťujeme, že nejraději pobýval Jan u své maminky: „*Měli se rádi. Jí bylo osmdesát, a synáček byl už šedivý. Viděli se každý rok aspoň jednou, někdy i dvakrát. Ona se těšila mnoho neděl, že k matce pojede.*“ (Karafiát 1919 s. 98)

O svém útlém dětství se Karafiát dozvídal pouze z úst svojí matky. První vzpomínka, kterou si pamatuje, je společné odříkávání večerní modlitbičky. Později se ale nemodlili společně, vždy každý sám. Se všemi sourozenci měl velmi dobrý vztah i přesto, že pocházeli ze dvou manželství a uvědomovali si, že je mezi nimi nejen věkový rozdíl. Nejvíce si rozuměl s nevlastní sestrou Kornélií, která nad ním často držela ochrannou ruku. „Roli učitelky“ u něj zastávala vlastní sestra Marie. (Balcar 1941)

Významnou postavou v Karafiátově životě byla bábinka Anna Karafiátová. Měla kolem sebe velmi ráda děti a lidi, kterým mohla rozdávat svoji lásku. I proto měl Karafiát bábinku velmi rád a stala se pro něj životním vzorem: „*Kde ona seděla, tam hned vedle seděl Jan. Kam šla ona, šel i on a zůstala-li stát, zůstali stát oba.*“ (Karafiát 1919, s. 107-108) S ní se poprvé začal bavit o náboženských věcech a ovlivnila tím velmi významně jeho myšlení.

V Jimramově si získal Karafiát mnoho přátel. Svoji roli v jeho životě sehrála také zvířata. Mezi ně patřili pes, srnka a starý valach, se kterým dokonce jezdil sám na pole.

Nejsmutnější chvílí dětství Karafiáta se stalo úmrtí bábinky 3. ledna 1856. Její tělo bylo uloženo na evangelickém hřbitově v Jimramově, v hrobě rodu Karafiátových (viz. Příloha č. 5, obr. 1). (Karafiát 1919) Karafiátovi po ní zůstalo duchovní dědictví: „*Nikdy se nechtěj o to*

¹⁴ viz. kapitola 2.1

¹⁵ viz. kapitola 2.1

strachovat, co ti Pán Bůh ve Své radě z veliké lásky věčně věků uchystal, všechno tě to vždycky samo najde.“ (Karafiát 1919, s. 114)

3 Školní léta

3.1 Litomyšl (1857 - 1862)

Rodiče spisovatele Karafiáta se snažili o to, aby jejich syn dosáhl co nejvyššího možného vzdělání, neboť to bylo považováno za jejich tradici. Jak jsme již zmínili v kapitole 2.1.1, příbuzní Jana Karafiáta byli svobodní zednáři, jejichž spolek na vzdělání kladl velký důraz. (Karafiát 1919)

Karafiát svá školní léta zahájil v evangelické škole v Jimramově, kde navštěvoval základní školu (viz. Příloha č. 5, obr. 2). Tenkrát se ve škole učilo tzv. trivium, tedy čtení, psaní a počítání. Od svého otce a dědy se učil hudbě, která ho později provázela v jeho životě a tato schopnost mu mnohokrát posloužila. Především to bylo v době lhotské, ale také v době pražské.

Při výběru gymnázia se rodiče rozhodovali mezi Brnem a Litomyšlí. Brno by se jim líbilo ze dvou důvodů. Tím prvním byla existence evangelického sboru. Druhým důvodem se pak stala skutečnost, že v Brně studovala většina příbuzenstva. Jelikož rodina Karafiátova nepatřila k nejbohatším, rozhodnutí nakonec padlo na Litomyšl, která byla nejen blíže, ale byla také levnější, co se do ubytování týkalo.

Pro vstup na latinské gymnázium, kam se Jan Karafiát hlásil, byla podmínka znalosti němčiny. V Jimramově tudíž navštěvoval dva roky výuku u katolického kaplana, který soukromě vyučoval ve škole ležící na náměstí v Jimramově. Když bylo Janovi jedenáct let, to se psal rok 1857, šel o prázdninách na zkoušku z německého jazyka do Poličky. Zde mu bylo vydáno nejlepší vysvědčení a bylo samozřejmé, že se bude moci hlásit na gymnázium. (Karafiát 1919)

Na podzim 1857 odchází mladý Karafiát s otcem do Litomyšle, která na něj udělala velký dojem. Nacházelo se zde německé a církevní gymnázium spravováno piaristy,¹⁶ kteří byli postupně doplňováni světskými profesory (viz Příloha č. 6, obr. 1). Hlavní význam byl tenkrát

¹⁶ Řád zbožných škol – katolický řeholní řád založený v Římě roku 1597. Zaměřuje se na zřizování a správu škol, výuku, pastoraci, výchovu dětí a misijní činnost. V současné době má okolo 2000 členů.

na gymnáziích kladen na předměty, které měly co nejvíce rozšířit žákovo poznání. Mezi ně patřil především dějepis, ale také klasické řeči jako byla latina či řečtina. (Karafiát 1919)

První zkušenost v Litomyšli nebyla pro Karafiáta lehká. Příjímací zkoušky nebyly jednoduché a navíc se k nim musela doložit velmi dobrá znalost německého jazyka. I přesto, že v Poličce dosáhl velmi dobrého výsledku, tuto přijímací zkoušku nezvládl a rodiče byli rozhodnuti, že ho na gymnázium nedají a vyučí se řemeslu. S tím nesouhlasil Karafiátův děd, který ho nechal zapsat do přípravné třídy. Ve svých dopisech pak připomínal svému vnukovi zednářskou tradici a varoval ho především před hanbou.

Karafiát respektoval dědovo rozhodnutí a intenzivně se věnoval učení. Zkoušky na gymnázium napodruhé zvládl bez problémů. V první latinské třídě se Karafiátovi dařilo. Do druhého pololetí vykročil s výborným hodnocením, nakonec nejlepším z celé třídy. Porovnává-li Karafiát ve svých Pamětech dobu, kdy žil v Litomyšli, v Jimramově a ve Vestfálsku, posuzuje 5 let strávených v Litomyšli za ty nejméně šťastné. Především ze dvou důvodů. Nedostávalo se mu duchovního uspokojení a pobyt v Litomyšli se pro něj stal velkou psychickou, ale i fyzickou námahou.

Na studiích se snažil co nejvíce vypomoci svým rodičům. Doučoval proto své spolužáky, což ho stálo i mnoho psychických sil, které načerpával o prázdninách v Jimramově. V rodině se finanční situace dlouho neměnila a byla velice špatná. Delší dobu se Karafiát snažil získat stipendium, které nikdy nedostal i přesto, že výborně studoval. (Karafiát 1919)

V době studia na gymnáziu v Litomyšli mu vlastní sestra Marie¹⁷ oznamuje, že se uchází o práci v Lipsku, v německém městě Kaiserswerthu. Měla zastávat práci diakonky¹⁸ pod vedením evangelického sboru. Z Německa přišla kladná odpověď a roku 1861 odjíždí. V Kaiserswerthu se poznala s panem farářem a ředitelem Dr. Theodorem Fliednerem, který se po několika dnech dozvídá, že má bratra, který studuje na katolickém gymnáziu, ač je vyznání

¹⁷ Duchovní učitelka Karafiáta, pomáhala mu především s učením v dětství.

¹⁸ Práci diakonek se myslelo ošetřování a starání se o nemocné, diakonky nedostávaly žádný plat, byl to spolek evangelický, z kterého mohli kdykoliv svobodně odejít.

evangelického. Dr. Fliedner ihned napsal do Güterslohy řediteli evangelického gymnázia, zda by chlapce nepřijal. Roku 1862 se Karafiát dozvídá, že mu přátelé z Německa chtějí pomoci a začíná se chystat do svého nového působiště, do Güterslohy. Dobré zprávy se ale nedožil dědeček, který 28. dubna 1862 zemřel a byl pochován do hrobu ke Karafiátově tolik oblíbené bábince. (Balcar 1941)

3.2 Doba vestfálská (1862 - 1866)

„Loučení, loučení, ty jsi v pravdě těžká věc. Obejít je musím všechny, a všude to bude pro mě bolest.“ (Karafiát 1921, s. 51)

V září 1862 se Karafiát vydává do Drážďan, Lipska, Hannoveru a dále potom do Güterslohy. Cesta pro něj nebyla příjemná. Poprvé jel do míst, která neznal. Po příjezdu mu bylo velmi úzko, do pláce nebylo daleko. Ředitelovo přivítání bylo příjemné a samotný nápis na budově gymnázia „Soli Deo Gloria“¹⁹ vyvolal u Karafiáta nadšení. V tu chvíli si nabyl přesvědčení, že ho ve Vestfálsku čekají velmi příjemné chvíle. (Karafiát 1921)

V Gütersloze bydlel Karafiát u slečny Anny Schreiberové, která se dokázala postarat nejen o něj, ale také o další studenty, Janovy spolužáky. Slečna Schreiberová pořádala pravidelné domácí pobožnosti, které v jídelně sama praktikovala.

Ve Vestfálsku měl Karafiát daleko lepší studijní podmínky, než v Litomyšli. Náboženství ho po celou dobu pobytu vyučoval pastor Braun. V jeho hodinách šlo především o duševní rozkvět studenta, tedy o jeho srdce a jeho mysl. Touto informací dosvědčuje Karafiát, že náboženství v Gütersloze bylo bližší pietismu.²⁰ Postupem času se Karafiát věnoval intenzivně výuce jazyků. Především ho učarovala francouzština, která se pro něj na delší dobu stala tou nejdůležitější. (Karafiát 1921)

¹⁹ Samému Bohu Sláva.

²⁰ Katolická řeholní řád založený v Římě sv. Josefem Kalasanským v roce 1757, zaměřuje se na správu a zřizování škol, výchovu a misijní činnost.

První těžkou studijní překážkou se měla stát maturitní zkouška roku 1866, která byla Karafiátovi odpuštěna. Dokonce byl požádán ředitelem školy, aby na konci semestru vedl službu v latinském jazyce. Na maturitním vysvědčení mu byla vypsána poznámka, aby nezanedbával studie a nadále se učil latinsky číst i psát. Karafiátovy studijní výsledky nasvědčovaly tomu, že bude pokračovat ve studiích. Všechny otázky, které na něj v té době směřovaly nejen od rodičů, ale i od přátel z Jimramova, Litomyšle a Güterslohy, se týkaly právě tohoto tématu. Rozhodování v jeho případě nebylo složité. Vše nasvědčovalo tomu, že půjde studovat bohosloví. (Balcar 1941)

V Gütersloze se stala mladému studentovi ještě jedna dobrá věc. Došlo u něho k obrácení²¹ ve vší tichosti: „*Když jsem byl jednou k večeru sám na poli na procházce, připadl na mne najednou přemocný pocit, že si velikou dávám práci, abych se lidem ve všem zachoval, ale ne tak, abych se zachoval Pánu Bohu. A mnoho jsem nad sebou hořce plakal.*“ (Karafiát 1921, s. 134) Karafiát se odevzdával plně Bohu a věřil, že v něm najde vždy novou sílu. Vzorem pro něj byl pastor Braun, který se netajil obrácením z Ducha svatého. Doba vestfálská se stala pro Karafiáta jednou z nejšťastnějších. (Karafiát 1921) K jedinečnému kulturnímu rozpětí přispívaly společenské styky. Gymnázium tehdy soustřeďovalo syny vynikajících rodin celého Německa, i proto si našel mnoho vlivných nových přátel, upevnil své duchovní i fyzické zdraví. Karafiátovy vyhlídky pro další studie byly velmi dobré. (Balcar 1941)

3.3 Na vysokých školách: Berlín (1866 - 1867)

Po maturitě se Karafiát dostal na vysokou školu v Berlíně, kde pokračoval ve studiích na teologické fakultě (viz. Příloha č. 6, obr. 2). Jeho první obava nebyla ze studií, ale ze strachu, že se nedostane domů. Příčinnou bylo vypuknutí války mezi Německem a Rakousko - Uherskem. Karafiátovi nastala starost ještě větší, když se dozvěděl o špatném zdravotním stavu

²¹ Jak píše Karafiát ve svých Pamětech: „*Šlo to, jako když rosa za tiché teplé noci padá na přisečenou trávu. Ještě nikdo neví nic, a už tu jest. Na štěstí se při mně o něco duchovního nikdo z lidí nepokoušel. Vliv pak na mne lidé duchovní měli, jak to podle rady Boží vždycky bývá.*“ (Karafiát 1921, s. 134)

svého otce. Jeho styk s Moravou byl přerušen. V tu chvíli Karafiát začal pociťovat v srdci velkou samotu. (Karafiát 1921)

Postupně se Karafiátovy vyhlídky začaly vyjasňovat. Mezi zneprátenými zeměmi byl sjednán mír a Jan se mohl vydat na cestu domů. Otcův stav se neustále zhoršoval a 4. prosince 1866 přišla do Berlína smutná zpráva: otec zemřel. (Karafiát 1921)

Na univerzitě se Karafiátovi dostávalo mnoho duchovního. Denně četl devět kapitol Bible, a to často nahlas. Důvodem bylo procvičování českého jazyka. Již tehdy se pokoušel Karafiát o vědecké práce, například „*O lidských přídavcích v našem překladu Písma svatého*“ a „*Úvahy o našem překladu Písma svatého*“. (Balcar 1941)

Rád navštěvoval muzea, v nichž dokázal dlouhé hodiny sledovat obrazy. Samotný pobyt v Berlíně na něj ale neudělal dojem. Dne 12. srpna 1867 odjíždí z Berlína do Vestfálska na prázdniny ke slečně Schreiberové. Po prázdninách ho čekala nová studentská pouť, vysoká škola v Bonnu. (Karafiát 1921)

3.4 Na vysokých školách: Bonn a Vídeň (1867 - 1869)

V Bonnu se Karafiátovi líbila především příroda kolem řeky Rýn.²² Kromě teologických přednášek začal postupně navštěvovat i filozofické. (Balcar 1941)

Pro dobu Bonenskou, jak ji ve svých Pamětech Karafiát nazývá, je charakteristické jeho vstoupení do tří spolků. Prvním z nich se jmenoval Beethovenův občanský spolek.²³ Druhým se stal spolek Gustava - Adolfského,²⁴ který sbíral prostředky na výstavbu evangelických kostelů. Členství v třetím spolku, v tzv. univerzitní čítárně, Karafiáta obohacovalo o rozmanité poznatky.²⁵ (Karafiát 1921)

²² Příroda mu v Bonnu připomínala venkov, rodný Jimramov, proto se mu tam velmi líbilo.

²³ V tomto spolku se zdokonalovali studenti v hudbě, působil v něm placený, vyškolený orchestr. Pravidelně zde probíhaly týdenní produkce.

²⁴ Církevní spolek, duchovního v něm nikdy ale moc nebylo, jeho hlavním úkolem bylo jednou do roka vykonat povinnou peněžní sbírku.

²⁵ Do spolku mohli vstupovat pouze studenti či profesori. Nacházely se zde politické, vědecké a zábavné časopisy. Knihkupci v čítárně mívali stoly s knižními novinkami.

Do této doby spadá také úmrtí Karafiátovy vlastní sestry Marie, která zemřela 3. února 1868. O prázdninách, v srpnu 1868, se dočkal svého prvního kázání v Telecím nedaleko městečka Jimramova. (Karafiát 1921)

Poslední studia vykonal Karafiát ve Vídni. I přesto, že byl skromný, ve srovnání s ostatními školami a městy, které navštěvoval, byl ve Vídni nespokojený. Přišel tam již jako hotový bohoslovec. Poznal tam žebřáctví německých studentů. Ve Vídni navázal kontakt s rodinou profesora Böhla. Dne 17. března 1869 odjel z Vídně do Jimramova. (Balcar 1941)

Po Velikonocích roku 1869 u superintendanta Beneše vykonal kandidátní zkoušku z bohosloví²⁶ a Karafiát začal přemýšlet nad tím, kam půjde pracovat. Nejprve získal místo faráře v Telecím, později přijal pozvání faráře Šuberta a odjel do Krabšic. V Krabšicích pobýval asi měsíc a půl, od 22. května 1869 do 5. července téhož roku. S manželi Šubertovými odjel potom do Čáslavi, odkud se vrátil zpět do Jimramova. Karafiáta čekaly dva těžké měsíce rozhodování, co bude dál. Profesor Böhl mu nabízel místo v Kolíně nad Rýnem a mladý bohoslovec ho přijal. (Karafiát 1921)

3.5 Na školách ještě vyšších:²⁷ Kolín nad Rýnem (1869 - 1870)

„Když Ty si To, Pane, přeješ, já rád půjdu i na tu nejzadnější Lhotu, na kterou pranikdo nechce jít, a kam bych i já nechodil, kdybys Ty mne k tomu nenastrojil. Spolu však také zřetelně vyznávám: Nebude-li Ty sám Sobě domu stavět, já Tobě, Pane, nevystavím nikde, nikde, nic.“
(Karafiát 1922, s. 5)

Dne 7. srpna 1869 obdržel Karafiát zprávu do Jimramova, že se uvolnilo místo domácího učitele u továrníka Gustava Langena v Kolíně nad Rýnem, jemuž zemřela žena. Práce továrníka byla časově náročná, proto se pro něj stala výpomoc soukromého učitele potřebou. Náplní práce Karafiáta se stala péče o děti v odpoledních hodinách, kdy jim pomáhal s úkoly a učil je číst. Pan

²⁶ Při kandidátní zkoušce musel student vypracovat celkem 10 prací, dvě německé, tři latinské a pět českých. Písemná část trvala asi 14 dní. Potom následovala ústní část.

²⁷ Karafiátova definice pro školu života, v tomto období získával hlavně zkušenosti, které později využil ve své náboženské praxi, sbíral ale také další vědomosti.

Langen byl bohoslovec a za velmi zajímavé pokládáme, že dokonce studoval na stejných školách jako Karafiát. Možná proto si jej pan továrník vybral jako učitele pro svých šest dětí. V každé rodině bohoslovce se držely bohoslužby. Ne jinak tomu bylo v rodině Langenových, u kterých se tradičně světilo v neděli. Při nepřítomnosti pána domu vedl bohoslužby sám Karafiát. (Karafiát 1922)

Duchovního se dostávalo Karafiátovi hodně v německém Elberfeldu, v němž často pobýval pan Langen u svých přátel. Mnohokrát jezdil za ním společně s dětmi. Jejich cesty nesměřovaly jen do Elberfeldu, ale také do Belgie, kde všichni poznali krásná místa v Antverpách a Bruselu. V Belgii také poznal Herminu Schleicherovou, která brzy přicestovala z Antverp do Kolína nad Rýnem k Langenovým: *„I bylať ona velice pěkná dcerka, krásně rostlá, spíše větší než menší, s milým otevřeným poctivým pohledem, ale ne právě kráska.“* (Karafiát 1922, s. 71)

V Kolíně nad Rýnem, jak Karafiát přiznává ve svých Pamětech, dostal největší lekci. Hermína odjíždí a jeho zklamání bylo velmi hořké. I přesto si našel vlídná slova, neboť mu tato zkušenost přinesla mnoho krásného: *„Ó žehnám já i těmto Rýnským krajům! – „Jistě, Otče, nebo se tak líbilo před tebou.“* (Karafiát 1922, s. 76)

Působení v Kolíně nad Rýnem pomalu pro Karafiáta končilo. Pan Langen se znovu oženil a jeho nová žena zastala práci Karafiáta. Další nabídka, kterou přijal, přišla podruhé od faráře Šuberta z Krabšic a bylo zřejmé, že Jan bude zastávat správce kazatelské stanice v Roudnici, kam 1. července 1870 odjíždí. (Balcar 1941)

3.6 Na školách ještě vyšších: Roudnice a Edinburgh (1870 - 1872)

Do Roudnice nastoupil Karafiát 1. července 1870 (viz. Příloha č. 7, obr. 1). Z německého prostředí se vrátil do českého, z velké církve do malých poměrů, z aristokratických kruhů do stanice, která zápasila finančně. (Balcar 1941)

Poprvé kázal Karafiát v Roudnici 3. července 1870. Čtyřikrát do roka kázal dokonce německy. Kromě Roudnice, kde vykonával bohoslužby pravidelně, pracoval také v Krabšicích

v zastoupení faráře Šuberta. Věnoval se také stanici v Lounech, kde se sešlo roku 1873 na jeho bohoslužbě více než 500 věřících. (Karafiát 1922)

Karafiát to v Roudnici neměl snadné, zastával práci kazatele, varhaníka, dokonce i kostelníka, ale vše vykonával s velkým nadšením. Náplní práce mladého kazatele bylo také vyučování náboženství v roudnické městské škole, kde se dříve náboženství nevyučovalo. Současně tam navštěvoval také údy²⁸ sboru v jejich domácnostech, v nichž se setkával se starými tradicemi: někteří členové rodiny ho při příchodu i odchodu políbili, jiní mu četli Komenského Praxis. (Balcar 1941) Dne 6. srpna 1870 založil malý sbor o počtu šesti dívek. (Karafiát 1922)

Pobyt v Roudnici nebyl ovšem pro Karafiáta šťastný. Každodenní kázání mu dělalo dlouhou dobu těžkosti. Své pocity vyjádřil takto: „*Před kázáním sevřenost, a jak jest mi po kázání, to ví kromě mne jen Pán Bůh. Dnes jsem plakal.*“ - „*Čím více se člověk té svaté neděli blíží, tím větší tíž, a tím větší starost.*“ (Karafiát 1922, s. 137) Nešťastné pro něj bylo i to, že se jeho názor na farářskou práci velmi lišil s názorem faráře Šuberta. Karafiát nabýval přesvědčení, že farář má patřit výhradně sboru a má se snažit o jeho duchovní rozvoj. Naproti tomu Šubertovým přesvědčením bylo věnovat svou lásku a horlivost především dívčímu ústavu a kazatelským stanicím, takže se u něj sbor ztrácel.²⁹ Tento rozdílný pohled ho utvrzoval v tom, že se do této společnosti nehodí a velmi ho to mrzelo. (Karafiát 1922)

Krabšice byly tehdy střediskem evangelické literární tradice. Farář Šubert zde vydával Evangelické listy. Zde se Karafiát uplatnil literárně a v roudnické době napsal na žádost Kontinentální společnosti spis s názvem *Mistr Jan Hus*, jež se mu stal vstupenkou do skotského Edinburghu, kam byl pozván jako host Svobodné církve. (Balcar 1941)

Karafiát odjel z Roudnice 30. října 1871 do Edinburghu. Po cestě navštívil své přátele v Gütersloze, Elberfeldu a Kaiserswerthu. Svůj sedmiměsíční pobyt ve Skotsku chápal jako poslání kazatele sbírajícího v cizině co nejlepšího vzdělání: „*I ve staré církvi Bratrské se*

²⁸ Členové evangelického sboru.

²⁹ Šubert neměl nikdy přesvědčení, že je potřeba sbor probudit Božími prostředky.

dostavila touha po tom, aby její kazatelé měli největší vzdělání, a i ve věcech světových rozhled co nejširší.“ (Karafiát 1922, s. 168)

Po příjezdu byl spisovatel ihned seznámen s tamní společností. Poznával krásy města, ale i venkova. Srovnává skotské snahy o čistou církev s českými snahami. Prožívá boje mezi církví a státní mocí. (Karafiát 1922)

V Edinburghu trpěl Karafiát fyzicky. Nejen, že si nezvykl na skotskou stravu, ale dostavila se u něj i velká nespavost. Naopak se mu tam dostalo hodně lidské přízně. Společnost, ve které se pohyboval, byla výběrem skotských činitelů. Obdivuje jejich církevní ideály, úctu k Božím řádům a odhodlanost udělat církev světsky nezávislou. (Balcar 1941) Vzpomíná rád na faráře Stuarta a jeho modlitební život, na profesora lékařství Drema Simpsona. Přes Alexandra Buchana, tajemníka meteorologické společnosti, poznal „mateřskou přítelkyni“³⁰ Johannu Denniston Buchanan of Auchentorlie,³¹ se kterou byl propojen až do konce života (viz. Příloha č. 8, obr. 1): *„Když jsem ji poprvé viděl, dělala ona na mne dojem jako nějaká Juno, jak si ji představovali řeční mistři sochaři, a z počátku jsem se jí nemálo ostýchal.*“ (Karafiát 1922, s. 230) Lady Buchananová si přála, aby přítel Jan poznal její rodiště. A tam, v rodném místě blízko Auchentorlie, jí Karafiát svěřuje své plány: *„Seděli jsme na lavičce v rozkošné raztočce (glen) na můstku nad vodopádem, a já jsem se zpovídal, co s sebou nosím. Miss Buchanan pak vidouc, že mi i při mých studiích i při církevních těžkostech již nastávajících jest zapotřebí milé změny a osvěžení, důtklivě mne žádala, abych tu myšlenku provedl.*“ (Karafiát 1922, s. 238)

Z počátku měl farář Karafiát velké problémy s angličtinou, mluvil proto především německy a francouzsky. Každodenně předčítal Lady Buchananové v němčině. Postupně se ale zdokonaloval v angličtině. (Karafiát 1922)

Skotští přátelé mu doporučovali, aby se vrátil do Roudnice, a nebo převzal novou práci v Nymburku a Poděbradech: *„Karafiát zdůraznil, že mu jde o duchovní rozvážení*

³⁰ Karafiátovo pojmenování Miss Buchananové.

³¹ Miss Buchananová - narodila se v Glasgow 19. září 1819, vyrostla v Auchentorlie, do školy nikdy nechodila, střídali se u nich domácí učitelé, učila se především anglickému jazyku.

v reformované církvi stávající, a nikoliv především o práci extensivní.“ (Balcar 1941, s. 23)

V této době mění svůj pohled na církev farář Šubert a zve Jana opět do Krabšic se slovy: „*Raději žádnou večeři Páně, než večeři beze vsí kázně.*“ (Karafiát 1922, s. 252 - 253) Přichází velmi těžké loučení s Edinburghem. Městečko a jeho obyvatelé mu přilnuly tak k srdci, že před odjezdem 10. června 1872 se utíkal dokonce vyplakat k Miss Buchananové. (Balcar 1941)

Na cestě do vlasti Karafiáta čekala nová nabídka. Mohl se stát opět vychovatelem, tentokrát synovce továrníka z Kolína nad Rýnem, pana Langena. Práci nepřijal, neboť dům, v němž bydlel synovec, vedla Hermina Schleichnerová, Karafiátova láska ze skotského Elberfeldu. V Kolíně nad Rýnem ji viděl naposled, když se u Langenů zastavil při cestě domů. V květnu 1873 se vdala za Eugena Langena. Karafiát byl na jejich svatbu samozřejmě srdečně zván, ovšem do Kolína nad Rýnem už nikdy nevstoupil. (Karafiát 1921)

3.7 Evangelický učitelský seminář v Čáslavi (1872 - 1875)

Církevní rada Dr. Heřman prostřednictvím faráře Šuberta požádal Karafiáta, aby se ujal práce v Čáslavi. V Čáslavi měl zastávat práci duchovního správce semináře. I přesto, že se věnoval své práci poctivě, dostal se do sporu s ředitelem ústavu kvůli dohodnutému úvazku. (Balcar 1941)

Karafiát pořádal večerní modlitby, věnoval se dětem, ale nebyl v Čáslavi spokojen. K jeho problémům také přispělo úmrtí přítele Pavla Nešpora, mladého studenta bohosloví, jenž se v Čáslavi u svého otce připravoval na kandidátní zkoušku. Všechny těžkosti provázející tuto dobu si Karafiát vynahrazoval sepisováním Broučků. Právě v Čáslavi začal neslavnější dětskou knihu psát. (Karafiát 1922)

Karafiát nazývá čáslavskou dobu „nešťastným podnikem“: „*Když ústav neprospívá, a ukazuje se při něm nezdar, a ne Boží požehnání, to přec není podnik šťastný.*“ (Karafiát 1922, s. 265)

V červnu 1874 navštívil zasedání superintendenčního konventu v Praze jako zástupce čáslavského semináře. Po návratu ho čekalo překvapení. Byl pozván do reformovaného sboru

v Hrubé Lhotě u Valašského Meziříčí, kde byl 22. listopadu 1874 zvolen za faráře od voličů, kteří jej nikdy neviděli.³²

Karafiát půl roku čeká na odchod do Hrubé Lhoty, neboť musel být nejprve oficiálně propuštěn z učitelského semináře. Dne 21. dubna 1875 ukončil Jan práci v semináři, se svými chovanci se rozloučil se slovy: „*Milí chovanci, odcházím od vás, abych nastoupil úřad duchovního správce v církvi Hrubo-Lhotecké na Moravě. Nevím, co bych k vám více promluvit měl, než co jsem k vám vždycky mluvil. Měť jsem vás vždycky rád. Někteří z vás řeknou, že jsem byl přísným, a nelituji toho, ale lituji, byl-li jsem sám k sobě méně přísným nežli k vám. Pozdravte své rodiče. S Pánem Bohem!*“ (Karafiát 1922, s. 330) Druhého dne ráno odjel z Čáslavi do Hrubé Lhoty.

3.8 Dvacet let práce na Hrubé Lhotě (1875 - 1895)

Při příchodu do nového působiště nejprve vykonal Karafiát v dřevěném kostele malou pobožnost, teprve později se šel podívat na ubytování a faru. Tímto gestem se mu podařilo ukázat, jak to s novým sborem myslí.³³ První kázání vykonal dva dny poté, kdy do Lhoty přišel, tedy 25. dubna 1875. (Karafiát 1923)

Hlavním zájmem Karafiáta bylo vytvořit svou čistou církev. Jeho přesvědčení o tom, že Kristus chce „novou Lhotu“, dokazoval svojí obětavostí. Ke sboru přicházel jako nestranný, nezátížen spory, které byly v dřívějších letech mezi Lhotou a Stříteží.³⁴ (Balcar 1941)

Evangelium se podle Karafiáta mělo stát závazným pro všechny bez rozdílu. Základními myšlenkami jeho kázání se stalo vykoupení z hříchů, odpuštění pro kající. Bohoslužby měl vždy propracované a velmi dobře připravené: „*Míval pak jsem i čtení z Písma bedlivě vybrané a prostudované, nebo jsem se toho až hrozíval, s jakou nedbalostí a neuctivostí se Slovo Boží*

³² Doporučení přijmout Karafiáta za faráře přišlo od superintendanta Beneše, u kterého kdysi vykonával kandidátní zkoušku z bohosloví.

³³ Nejdůležitější pro něj bylo duchovní, nikdy nestál o hmotné či jiné věci

³⁴ Spor mezi lhoteckým a střítežským sborem byl velmi složitý. Lhotečtí občané se vzbouřili, když zjistili, že se veškerá farnost měla přestěhovat do Stříteže. Mnoho členů sboru odmítalo zaplatit poplatky, které se měli zaplatit za stavbu nového kostela ve Stříteži.

v kostele předčítalo.“ (Karafiát 1923, s. 49) Kázání mělo vždy logickou posloupnost, aby si jej lidé dobře zapamatovali. Neděle byla „vážným“ dnem a důraz byl také kladen na vysvěcování svátostí³⁵ a večeře Páně.³⁶ Nemocným lidem se vysluhovalo zvláště, bohoslužby se konaly pouze pro příbuzné a blízké přátele. Hříšníkům zůstávajícím ve svých hříších se svátosti nesloužily. (Balcar 1941)

Svůj názor měl Karafiát také na smíšené sňatky a pohřby sebevrahů, s nimiž nesouhlasil. I přesto se vždy zachoval jako při jiných svátostech: *„Ale brzy po mém příchodu, na neděli dne 13. června 1875, byl mi ohlášen pohřeb samovraha. – Byliť zajisté zvědaví, kterak se zachovám. Já pak jsem si počínal jako při jiných pohřbech.*“ (Karafiát 1923, s. 61) Významným činem Karafiáta se stalo zrušení štolových poplatků.³⁷ Také pastorační³⁸ se stala těžištěm jeho práce. (Karafiát 1923)

Každý čtvrtek³⁹ Karafiát vyučoval v kostele evangelium. Ve svých Pamětech pak vzpomíná, jak byly některé děti uchváceny: *„Jednou se mi podařilo dostat ve čtvrtek na Lhotu dcerku již asi 13 letou z odlehlé a velice zanedbané naší rodiny. – Já pak jsem právě vykládal, jak milý Štěpán byl od rozzuřeného zástupu kamenován. – A tu se nám to bledé děvče dalo do usedavého pláče, a velice dlouho se nemohlo uspokojit, takže všechny děti byly hluboce dojaté.*“ (Karafiát 1923, s. 72 - 73) V Hrubé Lhotě se konala také nedělní škola. Byla pořádána v malých kroužcích na odlehlých pasekách. Karafiát nepustil nikdy nedělní školu do kostela, ale sděloval učitelům,⁴⁰ jak mají postupovat při práci a opatroval jim pomůcky. (Karafiát 1923)

Pokusil se ve všední dny sloužit bohoslužby, ale tato snaha se neosvědčila: *„Jenom jsem se poučil, že můj úkol na Valašsku jest lidí (ve všední den) k vzdejší práci povzbuzovat, nikoli je od ní odvádět.*“ (Karafiát 1923, s. 27)

³⁵ Křest svatých se vysluhoval před celým shromážděním jednou měsíčně. Dopředu bylo ohlášeno, které dítě má být pokřtěno.

³⁶ Večeře Páně se vysluhovala čtyřikrát ročně, pouze lidem, kteří se řádně přihlásili.

³⁷ Poplatky za svatby, křty, pohřby.

³⁸ Karafiát pečoval jednotlivě o každou duši, navštívil osobně všechny domy členů sborů. Sám si pak vedl záznamy o tom, koho a kdy navštívil.

³⁹ Čtvrtek volil Karafiát proto, že se na obecných školách v ten den nevyučovalo.

⁴⁰ Nedělními učiteli byli tehdy v Hrubé Lhotě mladí začátečníci, kteří pracovali pod dozorem zkušenějších.

Pro Karafiátovo působení se stalo Boží slovo autoritou. K budování sborového řádu se stalo prostředkem presbyterstvo.⁴¹ Sám Karafiát dával přednost presbyterianismu před Jednotou bratrskou, při níž se odporuje biskupský úřad. Presbyterstvo při něm stálo celých dvacet let a nikdy tzv. nezakolísalo: „*I za mrazu i horka bývalo jich v kostele poměrně nejvíce, a po všem se vždy se mnou radili, jak by se dalo posloužit jiným.*“ (Karafiát 1923, s. 80) Skupinu lidí konajících dobré skutky oceňovala nejvíce ze všech Miss Buchanan: „*Vždy si přála ona o nich slyšet, a stále se za ně modlila.*“ (Karafiát 1923, s. 80)

Karafiát usiloval o „novou“ Hrubou Lhotu, což se mu v mnohém podařilo. Po jeho příchodu se náboženství oživilo, úcta k Božímu slovu vzrostla, mravní život lidí se prohluboval. Podařilo se mu tak navázat na reformační zásady a formy. (Balcar 1941)

V práci ho podporovali jak superintendent Beneš, tak i farář Šubert z Krabšic. Největší podpora však přicházela od Miss Buchanan, která ho upozorňovala na ideály sborového života, povzbuzovala ho v jeho práci. Hrubou Lhotu sama dokonce několikrát osobně navštívila. Jednu takovou návštěvu vykonala v roce 1876. Velkou inspirací pro něj byly také jeho návštěvy u ní ve Skotsku.

V roce 1884 byl zvolen nový superintendent. Stal se jím Josef Totušek.⁴² S ním se Karafiát dostal do sporu, neboť ho nevolil. Nepovoloval mu pak obvyklé krátké dovolené ve Skotsku. Velmi nepříjemné se staly pro Jana neustálé vizitace v Hrubé Lhotě. S církevním vedením se dostal celý sbor do sporu v otázce vysluhování svátostí, spojené s církevní kázní. V tomto případě Karafiátův názor zvítězil. (Karafiát 1923)

Pro faráře Karafiáta nastaly ovšem další problémy. Členové hrubo-lhoteckého sboru nesouhlasili s vyžadovanou kázní a začali se hlásit do sboru střítežského, který je přijímal s velkou radostí. Ani Karafiátovy pokusy podat protest k církevní radě do Vídně nebyly

⁴¹ Presbyterské vyznání - u evangelíků forma církv. organizace založená na zásadě obecného kněžství věřících (podle Kalvína). Presbyteři četli Karafiátova kázání při službách Božích za jeho dovolené, pomáhali mu při pastorači, upozorňovali ho, kde je zapotřebí návštěvy. Stávali se dokonce soudci některých světských sporů, konali práci sociální, podporovali se a rozhodovali ve věcech církevní kázně.

⁴² Josef Totušek – farář jimramovský

vyslyšeny. Práce ve Lhotě se tak stala daleko složitější. „*Na Valašsku to začalo vypadat, jako by se brány pekelné byly otevřely do kořán, a všickni nečistí duchové se s velikou radostí vyřítili do práce. S žalem a s lítostí čtu já své zápisky z této doby.*“ (Karafiát 1923, s. 152) Spory neměly konců, proto se Jan dostal k okresnímu soudu. Ve sporu soupeřil se superintendentem Totuškem a Jelínkem, seniorem střítezkým, ve věci náboženského vyučování. Okresní hejtmán rozhodl ve prospěch Karafiáta. (Balcar 1941)

Mezi moravskými faráři měl Karafiát mnoho přátel, ovšem nikdy se s nikým důvěrně nesblížil. Všechny své problémy tedy nesl sám ve své duši. Jeho oporou se stal sbor, v kterém byly také těžkosti, především kázeňské. (Karafiát 1923)

V průběhu působení ve Lhotě se mu naskytly další příležitosti. Zájemci o jeho služby se staly sbory v Nikolčicích a v Liptálsku. Významnou nabídkou bylo místo faráře v Amsterdamu, a dokonce dvě místa profesora teologie v Americe, v Chicagu a Oberlinu. Po smrti faráře Šuberta v roce 1885 se Karafiát mohl stát správcem dívčího ústavu v Krabšicích. Karafiátova „mateřská přítelkyně“ Miss Buchananová navrhla, aby odešel ze Lhoty a stal se jejím misionářem. Definitivní rozhodnutí odchodu přišlo roku 1894. V červnu 1895 oznamuje, že skládá svůj úřad, aby se mohl plně věnovat svým literárním pracím.⁴³ Pro svůj nový pobyt zvolil Prahu, konkrétně Královské Vinohrady. (Balcar 1941)

Do doby lhotecké také patří úmrtí milované matky, která roku 1892 zemřela.

3.9 Přes třicet let v Praze (1895 - 1929)

V Praze se Karafiát nastěhoval do krásného bytu Na Smetance č. 6, v blízkosti Riegrových sadů. Podle něj měl hned tři důvody, proč jít do Prahy. Předně to byl dojem, že si to Pán Bůh přeje, aby se tam vydal. Druhým důvodem se stala úcta k vinohradskému faráři L. B. Kašparovi, kterého zastupoval ve Smetance devět měsíců v době jeho nemoci. Třetí důvod viděl v sobě samém: „*Už to mám v srdci, a nemyslím dnes, že to bylo z těla a krve.*“ (Karafiát 1928, s. 6)

⁴³ viz. kapitola 3.11

Touhu po Praze pak vyjadřuje ve svých Pamětech srovnáním snad jen s cestou do Kolýna nad Rýnem ze svých studentských let: „*Když ten mladý student odcházel z Berlína, aby při Rýnu konal další své studie, táhlo ho to přemocně. Ale touha neskonale vzácnější a mocnější naplňovala duši mou, když jsem měl po takových 20 letech, strávených na Valašsku, zasazovat se o týtéž nejvlastnější věci Kristovy v naší Praze.*“ (Karafiát 1928, s. 5)

Pražské prostředí bylo pro Karafiáta daleko příznivější, než to na Moravě. Potvrzením toho, jakou byl Karafiát osobností,⁴⁴ je jeho pozitivní přijetí v Praze. Jeho zásady byly v církvi přijímány velmi kladně. A nejen tam. Jeho vliv pronikl i mimo církve. Všechny tyto události tvořily předpoklad daleko úspěšnější práce než na Valašsku. (Balcar 1941)

I v názorech na svátosti se Karafiát setkal s pochopením. Po návratu faráře Kašpara kázal jen občas a otevřela se mu nová možnost. Roku 1897 ho požádal klimentský sbor v čele s farářem Košutem, aby kázal každou poslední neděli v měsíci u Klimenta. Výzvu přijal a kázal zde po dva roky. Zajímavé pro Karafiáta bylo proniknutí do jiných církví. Byl pozván do mnoha městeček a vesnic,⁴⁵ aby tam sloužil mše. Dokonce se dostal do salvátorského sboru v Praze, ačkoliv byl farář Vilém Molnár luterského vyznání. (Karafiát 1928)

Dveře Karafiátova bytu Na Smetánce byly otevřeny středoškolským studentům, ale i vysokoškolským studentům. Od 9. května 1897 se tam konala shromáždění právě pro ty studenty, kterým se dostávalo málo duchovního. Mezi ně patřily především studentky. Většina z nich patřila do spolku Jeronym, který získal prostor v Jámě, a zde se později začaly hodiny náboženství konat. Později za Karafiátem do bytu začalo chodit více studentů a z původního počtu asi 22, se rozrostl tento počet asi na 72 studentů.⁴⁶ Kázání se u něj konala nejprve jedenkrát, později dokonce dvakrát denně. Pro nedostačující kapacitu bytu byla v domě vytvořena modlitebna, na jejíž provoz bylo zapotřebí velkých finančních prostředků. Sbírký

⁴⁴ Viz. kapitola 3.12.

⁴⁵ Místa, kde Jan Karafiát kázal: Chleby, Lečice, Kladno, Hořice, Pardubice, Louny, Škvorec, Vysoké Mýto, Bukovka, Bošín, Krabšický ústav, Letky, Moravec, Dvakačovice, Telecí, Pusté rybné, Bučina, Trnovany u Teplíc, Klatovy, Kutná Hora, Kšely.

⁴⁶ Návštěvnost bohoslužby 15. listopadu 1903.

peněz však nevynášely a Karafiát byl nucen vrátit kázání zpět do svého bytu, kde se konaly bohoslužby až do jeho přestěhování do Bubenče do 9. července 1911 (viz. Příloha č. 9, obr. 1).

Kromě studentského spolku vypomáhal také ve spolku Husův dům. V něm kázal třináctkrát. (Karafiát 1928)

Rozdíl mezi prací na Valašsku a v Praze byl evidentní. V Hrubé Lhotě se snažil vytvořit kázeň ve sboru, za který byl odpovědný a navíc se tam staral o celou církev. V Praze měl odpovědnost pouze za sbor, nemusel se starat o úřední věci. (Balcar 1941)

V roce 1918 byl Karafiátovi udělen vídeňskou fakultou čestný doktorát bohosloví, ten jej však odmítl.⁴⁷ (Balcar 1941) V dopisu děkanovi fakulty se vyjádřil takto: *„Nícméně zůstává to v nemalé pochybnosti, jsem-li já takového vyznamenání hoden. Nepochybně jest to pro mne daleko bezpečnější i nadále žádné takové ozdoby a žádného vyznamenání nepotřebovat, zůstávat pak při těch našich starých pánech, kteří Pánu Bohu, jak nejlépe uměli, sloužíce, na tom i beze všeho vyznamenání rádi přestávali. Neračte mi pak, prosím snažně, zazlívati, že, jak panu děkanovi právě sděluji, Vašeho vyznamenání nepřijímám.“* (Karafiát 1928, s. 294)

I ve stáří byl Karafiát připraven pomoci všem lidem, kteří jej potřebovali. Kázání u něj často končila modlitbami na kolenou. (Karafiát 1928)

„Ach byla zima. Ach, to byla zima, zlá zima. Potoky zamrzly až na dno, ptáci padaly z povětrí – mrzlo, až se jiskřilo.“ (Karafiát 1989, s. 92)

„Dne 30. ledna 1929 se u Jana dostavilo lehké ochrnutí jedné strany těla. Dr. Lukl zjistil vážnost stavu; 31. ledna 1929 Jan Karafiát odešel.“ (Balcar 1941, s. 56) Zemřel ve věku 83 let. Měsíc leden se stal pro Karafiáta symbolickým. V něm se narodil i zemřel, v tomto měsíci zesnula i jeho přítelkyně Miss Buchananová. Již roku 1924 dal do úschovny k prof. Bednářovi svou poslední vůli s žádostí, aby pohřeb vykonal právě on. Podle přání měl být pohřeb prostý, bez kázání. V závěti odkázal veškerý svůj majetek synodní radě českobratrské církve evangelické. Prostředky měla rada využít na levné šíření Biblí, na podporu nemocných farářů

⁴⁷ Karafiát by přijal nabídku před 40 lety, kdy vydal svůj Rozbor, cítil se také uražen tím, že jeho smýšlení vyšetřovala policie a vrchní policejní komisař mu prozradil, že má o něm podat zprávu.

a jejich rodin. Poslední rozloučení se konalo na vinohradském hřbitově (viz. Příloha č. 10, obr. 1). Účast na pohřbu byla tak vysoká, že musela být rakev vynesena z kaple ven a pobožnost se konala pod širým nebem. (Balcar 1941) „*Jednohlasně se zpíval žalm 23. Profesor Bednář přečetl žalm 71, 5-9 a 14-19.*“ (Balcar 1941, s. 56) Všichni, kdo Jana Karafiáta znali, cítili, že před věčností je jaro.

„*A bylo jaro. Všecko, všecko kvetlo, ale pravšecko, a tam pod jalovcem kvetlo dvanáct chudobiček, devět bělounkých jako mléko a tři s kraječkem jako krev červeným. Však tam kvetou podnes.*“ (Karafiát 1989, s. 92)

3.10 Karafiátova vzpomínka na Masaryka

K prvnímu setkání těchto dvou významných mužů došlo již v roce 1881, při příležitosti oslavy uplynutí 100 let od vydání tolerančního patentu, v Kloboukách u Brna. (Hromádka 1946) Karafiát vzpomíná na setkání: „*Mne zvláště zajímal mladý jeden professor Vídeňské university, nějaký T. G. Masaryk. Seděl jsem v první den slavností v kostele vedle něho. Podnes vidím to měkké oko s tím milým pohledem, a klidné ty jeho způsoby s vábným nádechem škol vysokých. Byl to rozený pozorovatel. Mnoho viděl, zatím však jen málo řekl. Zdáloť se, že všecko na nás dva dělá stejný dojem.*“ (Karafiát 1923, s. 90)

K druhému setkání došlo v době, kdy Karafiát zastupoval na Vinohradech faráře Kašpara (1895 - 1896). Ke konfirmandům navštěvujících Karafiátova kázání se připojily i dvě starší děti profesora Masaryka, Alice a Herbert. Dne 12. července 1896 se Karafiát setkal s Masarykem osobně při konfirmační slavnosti v bytě Na Smetance. (Hromádka 1946)

V činnosti Karafiáta a Masaryka nacházíme patrné rozdíly. Karafiát zůstával po celý život v ústraní a o veřejný život se staral pouze nepřímou. Naproti tomu Masaryk od příchodu do Prahy žil plným veřejným životem a zasahoval do něj.

Karafiát nerad vedl boje. Masaryk neustále kritizoval, útočil, zápasil. Karafiát se opíral především o víru, Masaryk byl zaujat otázkami politickými, sociálními a kulturními.

I přesto se shodovali v různých záležitostech. Oba muži se bránili moderním sklonům, snažili se nahrazovat rozum citem. Karafiát s Masarykem měli podobné názory také v otázce reformace církve. Oba chtěli mít svobodnou církev bez umělých opor. (Hromádka 1946)

3.11 Karafiátova literární činnost⁴⁸

Z doby roudnické pochází klasické dílo *Mistr Jan Hus* (1872). V Hrubé Lhotě vydal Karafiát *Reformovaný zpěvník* (150 žalmů a 52 vybraných písní) pro potřebu hrubolhoteckého sboru a roku 1875 *Reformovaný katechismus*. (Karafiát 1923)

V Čáslavi začal psát *Broučky*, kteří vyšli roku 1876 v Praze. Roku 1873 v Čáslavi dopsal svůj spisek *Kamarádi*.

Z valašské doby pochází *Rozbor Kralického Nového zákona* (historie celého biblického textu vznikla až ve Lhotě, kde našel téměř všechna vydání Bible). (Balcar 1941)

Mezi pražské spisky patří *Broučkova pozůstalost* (Pohádky a písničky svobodného), která vznikla již v Hrubé Lhotě. Dále vycházely *Reformované listy*.⁴⁹ V Reformovaných listech se zrcadlila Karafiátova postava: „*Jeho znalost Bible a veliké vzdělání ve Studiích biblických pro učené i neučené, které byly svými postřehy a kritickými poznámkami dobrou přípravnou prací k revisi Bible kralické; uveřejňoval i zhuštěná kázání, a zvláště přitahovaly jeho úvahy z života církevního, náboženského, mravního, z historie a kultury, i pohledy do cizích oblastí.*“ (Balcar 1941, s. 34)

Největším Karafiátovým dílem v Praze byla „*revise Bible kralické*“ (Balcar 1941, s. 35). Znal velmi dobře jazyky jako hebrejštinu a řečtinu, čímž se mu v té době nemohl žádný bohoslovec vyrovnat. Jeho hlavní snahou bylo, aby *revise* neporušila ráz Bible Kralické.

⁴⁸ Informace o literární činnosti Jana Karafiáta byly kontrolovány z rešerší jeho literární činnosti.

⁴⁹ Reformované listy – nejmenší časopis, byl vydáván šestkrát do roka o 6 stránkách, Karafiát je vyplňoval sám a vydával je v ušlechtilé formě ve velkém nákladu, jen pro předplacené čtenáře, počet čtenářů byl na tehdejší dobu vysoký, roku 1897 dosáhl 1158 čtenářů

I jako kazatel byl Karafiát velmi samostatný a neužíval předloh: „*Jsem pak za toto kázání, co se obsahu dotýče, Pánu Bohu srdečně vděčen. Provedení však jednotlivých jejích částí jest hodně neurovnané a chatrné. Než jsou tato kázání, jako i všecka má další kázání, cele má, totiž v tom smyslu, že jsem nikdy jiných kazatelů nepoužíval jako pomůcek.*“ (Karafiát 1921, s. 318) Jeho kázání vyšla na přání posluchačů. Vyšla pod titulem *Šestnáctero Pražských kázání roku 1896*. Roku 1940 začal vydávat *Padesát kázání Karafiátových* Dr. Ad. Novotný podle stenografických záznamů z Karafiátovy činnosti. (Balcar 1941)

Závěrem spisovatelské činnosti se stalo pět dílů *Pamětí spisovatele Broučků*, v nichž se přiznává, že při psaní mnohdy plakal. „*Ale jeho duše, jako duše čtenářova, navrací se při četbě Pamětí ke klidu.*“ (Balcar 1941, s. 36)

4 Jan Karafiát a kniha Broučci

4.1 Historie Broučků

K námětu Broučků inspirovalo Jana Karafiáta jedno krásné odpoledne, kdy u Hořátve odpočíval a sledoval rej a shon různých broučků. Počátek díla lze však datovat až do roku 1873 v Krabčicích (viz. Příloha č. 11, obr. 1). Hlavní část napsal autor v Čáslavi: *„Hlavní část povstala v Čáslavi při velice nesnadné práci v semináři. Věc v mysli už dávno hotovou jsem na procházce lil do formy, večer pak, když chovanci spali, jsem ji v půlhodinkách házel na papír.“* (Karafiát 1922, s. 322) Poslední kapitoly napsal o prázdninách v Jimramově, a to 17. září 1874. O měsíc později se ke spiskům vyjádřil farář Dušek: *„Broučky jsem přečetl dvakrát, a potřetí jsem je poslouchal. I gratuluji Vám, a těším se, až budou v tisku. Malý i veliký vděčně je přijme, a myslím, že vniknou do širších kruhů než pouze našich – povahy jsou zdařilé. Některé momenty jsou přímo tklivé. Přiznám se Vám, že mi slzy skočily do očí nad tím broukem kovaříkem. Považuji Broučky za nejkrásnější idylku, kterou máme.“* (Karafiát 1922, s. 324)

Broučci byli poprvé vydáni v roce 1876 na autorovy vlastní náklady v podobě malého sešitku, ve kterém chyběly ilustrace, čímž čtenářskou veřejnost spis nezaujal (viz. Příloha č. 12, obr. 1). I přesto předpověděl sazeč tiskárny: *„Ó, tohle se bude silno číst“* (Kramář; Dorčák 2001, s. 67)

Zásluhou Jana Herbena, který si díla v 80. letech všiml, byla napsána na Broučky roku 1893 recenze Gustava Jaroše a byla uveřejněna v časopise Čas. *„Jaroš přijal knihu s takovými rozpaky, avšak její četba ho tak uchvátila, že napsal do Času nadšenou kritiku, ve které označil Karafiáta za českého Andersena.“* (Šuleř 2007, s. 52)

Podle Jaroše (1893) otvírá kniha oči malým surovým dětem, učí je pohlížet na zvířecí svět jinýma, něžnějšíma očima. Dílo sblízuje děti s přírodou. Autor recenze dále přirovnává Karafiátovu tvorbu k „něžné svěží travce“, nevinnému dětskému políbení. Kniha je napsána jednoduchým slohem, jako by je samo dítě napsalo. *„Sloh básníkův je básníková zvláštnost*

a stěžít našlo by se mu něco podobného; výtečně vystižen je mudrující dětský rozhovor, zvědavost a zvláštní logika dětí, hovorovost a naivnost, slovem veškerý drobný duševní život.“ (Jaroš 1893, s. 547) A právě recenze Gustava Jaroše dala tomuto dílu druhou šanci.

V roce 1885 vyšli Broučci z podnětu pedagogické veřejnosti dokonce dvakrát. Původně vycházeli anonymně,⁵⁰ autorství bylo poprvé přiznáno Karafiátovi až v 10. vydání z roku 1912. (Kovalčík 1992)

Později si získaly příběhy broučků takové přízně, že byly vydávány v mnoha různých vydavatelstvích, a to v průměru tři tisíce až pět tisíc výtisků. Největšího počtu, patnácti tisíc výtisků, bylo dosaženo v roce 1930. Ve třicátých letech vyšla kniha 17 krát.

Broučci také vycházeli i v době okupace (v roce 1940 dokonce šestkrát). Jubilejní 50. vydání vyšlo roku 1941 a o pět let později, v roce 1946 dokonce 70. vydání. (Šimsa 2006)

V poválečném období, v roce 1947, byla kniha přepracována v ruském jazyce. Autorem tohoto překladu byl Arnošt Kolman, jehož úprava zasáhla hrubě do původního textu a tím se dopustil porušení autorských práv českobratrské církve evangelické. Evangelický týdeník uvádí, že v tomto překladu bylo nejméně 55 míst změněno, zkomoleno nebo upraveno. (Nečas 1947) *„Vše, co bylo spjato s náboženstvím, bylo vynecháno nebo pozměněno. Ranní a večerní modlitba byla označena jako písnička.*“ (Kovalčík 1992, s. 3)

Podle Nečase (1947) jde o úmyslné zkomolení při překladu díla. Považoval překlad za přímo výstražný a měli se k němu vyjádřit všichni kulturní činitelé. Zásahy jsou takového rázu, že dílo ztrácí ideovou hodnotu a obrací jej naruby. Přeložené dílo bylo určeno nejen ruským, ale i českým dětem a bylo realizováno z podnětu Zdenka Nejedlého, který uvedl v předmluvě: *„...světlušky byly uctívány všemi slovanskými národy jako symbol nejkouzelnějších letních nocí, které slovanský národ od nejstarších dob oživoval tajemnými poetickými obrazy lesních žínek.*“ (Světlačky 1947, s. 7) Kovalčík (1992) míní, že touto argumentací Nejedlý dezinterpretoval

⁵⁰ Karafiát byl velmi skromný člověk, i proto záměrně z počátku vydával Broučky anonymně.

Karafiátův odkaz v knize.⁵¹ Úprava tak zcela neguje Karafiátovo vidění světa, ve kterém je Bůh nahrazen vyjádřením neosobním (o broučky se všichni postarají). Broučci mohou být Broučky pouze jen v češtině. (Šimsa 2006)

Mnoho odsuzujících kritik vyšlo později právě na tuto úpravu díla. I z vyjádření České tiskové kanceláře je zřejmé, že překlad opravdu poškodil dobré jméno knihy: *„Ministerstvo školství a osvěty, přihlížejíc k oprávněným stížnostem, jež se ozvaly ve veřejném mínění proti úpravě textu Karafiátova spisu „Broučci“, již byl základní charakter knihy proti autorovým invencím porušen, odvolalo souhlas, daný v dubnu 1946 Státnímu nakladatelství k vydání ruského překladu této knihy. Z úředních spisů je zřejmo, že tehdy nebylo známo, jak pronikavě bude původní text pozměněn. Prodej knihy byl ve Státním nakladatelství zastaven hned při prvních kritických zprávách v tisku.“* (Nečas 1947, s. 146)

Po roce 1948 byli Broučci nežádoucí a opět se objevili až v roce 1967 zásluhou nakladatelství Blok v čele s Jaroslavem Novákem. Vedle editora se na vydání podílel také významný spisovatel Jan Skácel. Dalšího vydání se kniha dočkala v roce 1968, později ještě v průběhu sedmdesátých let. (po 2004)

Největšího úspěchu však Broučci dosáhli po roce 1989, kdy bylo vydáno 84. vydání knihy s nákladem 110 000 výtisků. (Šimsa 2006)

K úspěšnosti knihy přispěla nakladatelství, která se o dílo začala zajímat. Byly to např. nakladatelství Albatros, Librex, Lípa, Delta či Regia. (po 2004)

Nakladatelství Albatros dokonce získalo v roce 1969 diplom Premio Grafico Fiera di Bologna a v roce 1970 hlavní cenu na mezinárodní výstavě knih u příležitosti 100. výročí Leninova narození v Moskvě. (Šimsa 2006)

Do roku 2006 vyšli Broučci v Česku více než osmdesátkrát. (ČTK 2006)

⁵¹ Odkaz Karafiátovy knihy spočíval především ve výchově, slušném chování, úctě a lásce.

Dalším významným umělcem, kterého Broučci uchvátili byl J. V. Pleva, kterého mrzelo, že kniha nemá pokračování. I František Hrubín oceňoval, jaký cit dokázal autor v díle vyjádřit. (Šuleř 2007)

Význam knihy spočívá i v tom, že jednotlivá vydání doprovází velké množství ilustrátorů. Byli to například Vojtěch Preissig, autor první ilustrace z roku 1902, dále Josef Wenig, Ludmila Jánská, Vladimír Valenta, Otakar Štáfl, Marie Fischerová - Květová, Ondřej Sekora nebo Jiří Trnka. Nové reedice z 90. let ilustrovali Adolf Dudek, Vlasta Švejdová a Rudolf Mates. Zapomenout nemůžeme ani na četná zpracování pro loutková divadla, rozhlas či televizi (večerníček). (po 2004) Za života spisovatele Jana Karafiáta byla napsána a tiskem vydána jediná dramatická úprava Broučků. Autorkou byla Oldra Sedlmayerová, hudbu složil Vilibald Rubínek, kapelník městského divadla v Brně. Hra byla tehdy určena především pro ochotnická divadla. Z dalších autorů, kteří zdramatizovali knihu, můžeme jmenovat Ant. Kučerovou - Fischerovou, Annu Kuncovou - Weissbauerovou, Fr. Procházku a L. Doudu, pro loutkové divadlo zpracoval knihu například Čeněk Slovák.

Karafiátova krásná kniha zlákala dokonce hudební skladatele Jana Seidla, Františka Maršála nebo Erno Košťála. Některé zhudebněné podoby Broučků vyšly již za Karafiátova života, který hudbu miloval: „*Hudba jest zajisté převzácný dar od Pána Boha a pro ty, kterým On dal pro ni smysl, a přemnohé věci by byly v mém životě zcela jinak dopadly, kdybych byl hudbu nikdy nepěstoval.*“ (Balcar 1941, s. 128)

Podle Komárka (2001) se jedná o bezkonkurenčně nejhojněji vydávanou česky psanou dětskou knihu a obsahuje zásadní poselství⁵², byť to může být i poselství jiné, než na které je upozorňováno.

⁵² Základním poselstvím knihy se stala mravní výchova dětí (výchova k poslušnosti, slušnému chování). Kniha ovšem vychovává i duchovně, vede děti, ale i dospělé, aby si našli svoji víru v Boha.

4.2 Odraz autorovy biografie v díle

Poetický příběh je zasazen do světa, který Jan Karafiát velmi dobře znal. Do světa jeho dětství, jeho rodného městečka Jimramova, světa domácího, jenž se mísí se zkušenostmi nabytými nejen na studiích v západoevropském světě. Ze symbolů, jakými jsou jalovec, vřes, ale i dlouhá a tuhá zima, je zřejmé, že Karafiát v Broučcích popisuje prostředí charakteristické pro Českomoravskou vrchovinu. (Kovalčík 1992)

Karafiátovy hodnoty, jako byly rodová soudržnost, vzájemná úcta, harmonie člověka a přírody, poslušnost Boha, mu byly vštěpovány od útlého dětství: *„Nikdy pak jsme nikomu neřekli ruku líbám, ale často jsme ruku líbali, aniž jsme kdy rodičům a příbuzným tykali, vždy jsme jim řekli vy, jako i všem lidem poněkud starším. Nic pak se nám to nelíbilo, když dítě židovské rodičům neuctivě tykalo.“* (Karafiát, 1919, s. 169)

V díle můžeme najít velký vliv jeho babičky Anny Karafiátové, která spisovatele ovlivnila především nábožensky. Vliv matky je zřejmý v jazykovém projevu: *„I Nejedem obrat a způsob mluvení v Broučcích je vlastně maminčin.“* (Karafiát, 1919, s. 101)

Karafiát se účastnil v Jimramově mnoha besed, i proto se v Broučcích také můžeme setkat s besedami pořádanými u kmotříčka. Inspiraci získával spisovatel nejen na besedách rodinných, ale také u ostatních obyvatel Jimramova. *„Přiznávám se, že imramovský Petr jest pravzor toho broučka zlatohlávka, který býval na každé svatbě i pohřbu.“* (Karafiát, 1919, s. 165)

V knize najdeme mnoho autentických prvků. Brouček má velmi početnou rodinu, stejně tak jako autor. Karafiát v díle také vzpomíná na svoje oblíbené jídlo, zelnou polévku. *„Zelná pak polévka s malými, v troubě pečenými a husím sádlem maštěnými brambůrky.“* (Karafiát, 1919, s. 135) *„Však oni měli zelnou polívčičku a Brouček, třebaže všechny polívčičky rád, vždycky tu zelnou přece jen měl ze všech polívčiček nejraději.“* (Karafiát, 1989, s. 6)

Skromný život spisovatele můžeme charakterizovat tím, že broučci pijí rosu, víno se v díle objevuje pouze při významných událostech, jako je svatba či loučení. Karafiát neuznával ve své náboženské praxi smíšené sňatky, což se symbolicky odrazilo v kapitole, která pojednává

o náklonnosti Broučka k Verunce. „*Karafiát však nevyklučoval tolerantnost, v jeho knize Broučkovy děti navštěvují Verunčinu rodinu a jsou obdarovány fíky.*“ (Kovalčík, 1992, s. 7)

Své poznatky z cest znázorňuje Karafiát například v podobě reformovaného kostela stojícího daleko za městem. Autor jako mladý student poznal takový kostel při své cestě přes Německo do Frankfurtu nad Mohanem. (Kovalčík 1992)

V díle zobrazuje autor život panské rodiny takový, jaký sám prožil u továrníka Langena v Kolíně nad Rýnem. Členy rodiny byly tři děti (dva chlapci a jedno děvče), stejně jako měl tři děti vídeňský profesor Böhl. Děti jsou pojmenovány podle Karafiátových německých přátel, jmenovali se Fréda, Pavel, Ela. Miss Buchanan, „mateřská přítelkyně“ Karafiáta, se stala předlohou pro postavu Janinky a jí byla také věnována všechna vydání knihy do roku 1912. (Kovalčík 1992)

4.3 Pedagogický odkaz Broučků

Havránek (1980) uvádí, že zvláštností díla je jeho určení malým i velkým dětem. Kniha z pedagogického hlediska plní dvě důležité funkce:

- 1) Výchovnou
- 2) Jako pedagogické vodítko pro děti i dospělé

Kniha je považována za složitý výchovný program, který může kdykoliv ztroskotat, neboť vzbudit etickou reakci a mravní rozhodnutí u dětí a dospělých je nesnadné. (Havránek 1980)

Za základní pedagogický odkaz Broučků je pokládána poučka se třemi předpoklady, které jsou ve spisu vtěleny v život. (Havránek 1980)

Podle Havránka (1980) jsou to tyto tři předpoklady:

- a) Prvním předpokladem úspěšnosti výchovného programu je vcítění se do role dětí, do drobného světa broučků. Pedagog musí rozumět dětskému prostředí.

- b) Druhým předpokladem je mluva, se kterou k nejmenším přistupujeme. Každé dítě má svoji obohacující řeč, která je výsledkem především matčina působení. Není jednoduché mluvit podobně jako děti, aniž bychom se nezesměšnilí vtipnou formou jejich řeči.
- c) Třetím předpokladem je znalost přírody: „*Její jevům otvírá své srdce a přizpůsobuje své myšlení a činění.*“ (Balcar 1941, s. 110)

Nejen pro prostého čtenáře, ale i pro vychovatele jsou Broučci bohatým zdrojem poučení: „*Jest zajímavé sledovati Broučkův mravní růst od dětské postýlky, kde zkušeností se učí dbáti zákonů přírodních, přes životní události, jež ho učí poslouchati zákonů mravních, k úplnému oddání do vůle Boží v životě i smrti.*“ (Balcar 1941, s. 111 - 112)

4.4 Tematická stránka díla

Broučci jsou považováni za první dílo autorské pohádky. Obsah pohádky je velmi ovlivněn dobovým myšlením i názory hlásajícími potřebnost právě takové dětské literatury, která by vychovávala. Jednotlivé epizody se odehrávají v průběhu kalendářního roku, tedy od jara do zimy. Za velmi zajímavé můžeme považovat to, že hlavní hrdinové knihy mají opačný cyklus, tj. ráno je večer a naopak. V tomto ohledu mohou mít některé děti problémy s pochopením, ovšem vše vyplývá ze způsobu života broučků (světlušek), jejichž hlavním posláním je lidem svítit. Příběh zachycuje tři generace broučků od jejich zrození až po jejich zánik. Za velmi zajímavé považujeme vkládání samostatných epizod tzv. intermezza, např. pohádka o třech koťátkách nebo kmotříčkovo vyprávění o žluně. Spisovatel velmi často používal v díle přímou řeč. (Kovalčík 1992)

Jan Karafiát čerpal ze zdrojů folklórního vypravěčství, čímž dílo navazuje na tradici lidové pohádky. „*Objevuje se typická místní i časová neurčenost, opakování ustálených formulací, které v textu spojují dějová pásma nebo pomáhají rychle překonat časovou mezeru (a bylo jaro a spali a spali (Karafiát 1989, s. 74), triáda (tříkrát letí Brouček za Verunkou, tříkrát obletěl*

palouk, třikrát broučci navštěvují kostel), magické číslo tři (třetí den vykvetla chudobička (Karafiát, 1989, s. 89)).“ (Kovalčík, 1992, s. 8)

V příběhu se malí hrdinové, broučci a berušky, dostávají do podobných situací, jako kterékoliv dítě v dnešní době. V knize najdeme poselství o zásadách pozitivních lidských vztahů v rodině i mimo ni. Rodiče by měli dětem číst stále Broučky s vědomím, že mohou velmi pozitivně ovlivnit výchovu svého dítěte. (Sieglová 1994)

Ve spisu můžeme spatřit didaktické zaměření, které klade hlavní důraz na poslušnost. Didaktické prvky pohádky zastírá autor především poetickým jazykem, reálnými typy hrdinů, jemným humorem apod. (Kovalčík 1992)

V knize se nesetkáváme s kouzly a zázraky. Velmi zajímavé je, že jako první autor pohádky Karafiát do knihy zařadil smrt, což je poprvé v české literatuře pro děti: „*A bylo jaro. Všecko kvetlo, ale pravšecko, a tam pod jalovcem kvetlo dvanáct chudobiček, devět bělounkých jako mléko a tři s kraječkem jako krev červeným. Však tam kvetou dodnes.*“ (Karafiát, 1989, s. 92)

Jak uvádí Komárek (2006), seznamují se děti s neúprosností osudu a vypjatou existencionální absurditou světového dění, aniž by byly vylekány Camusem či Ioneskem. „*Karafiátova kniha dětem rovněž včas a důrazně přiblíží, že konečnou instancí a smyslem lidského (i broučího) života je smrt.*“ (Komárek, 2006, s. 4)

4.5 Jazyková stránka díla

Jazyk, kterým jsou Broučci napsáni, je poetický, srozumitelný a prostý. Mnoho autorů, kteří se je pokusili přeložit do cizího jazyka, by jistě mohli dát za pravdu, že dílo je velmi těžce přeložitelné. Problematikou jazyka se zabýval především Kovalčík (1992), který uvádí tyto jazykové jevy: časté opakování slov („*a spali a spali*“ (Karafiát 1989, s. 75), opakovaná slova zesiluje pomocí předpony pra- („*všecko, všecko, ale pravšecko*“ (Karafiát 1989, s. 52), využívání schopnosti českého jazyka vytvořit vid (vařila, uvařila), zdrobněliny („*kmotříčka*“ (Karafiát 1989, s. 7), frazeologická spojení („*dřív než kočička snese vejce, všecko se ti zahojí*“

(Karafiát 2004, s. 7). Karafiát dává přednost slovům expresivně zbarveným („*Berouši, křikloun*“ (Karafiát 1989, s. 7) „*Autor dokázal spojit hovorové prvky (děkuju moc, všecho, infinitiv důsledně zakončen na -t) s dialektismy (špenlíčí, šťakličky, špejlek), s biblismy. V citacích z bible důsledně využil autentické znění kralické. Syntax Karafiátova díla je založena na krátkých větách, které jsou k sobě často připojeny bezespoječně. Ve větných strukturách využívá elipsy slovesa (i že snad bude, a kmotříček také, i že ano...). Věty jsou uvozovány částicemi (ó, inu, však...).* (Kovalčík, 1992, s. 10)

4.6 Postavy v díle Broučci

Svět postav v Broučcích je miniaturní a je situován do různých lokalit. Každá postava má své poslání. Vedle zvířecích postav se v knize také objevují postavičky, které reprezentují svět lidí: hajný, ponocný, matka tří dětí - Frédy, Pavlíčka, Elinky.

Největším vývojem v knize prochází hlavní hrdina Brouček, který je laskavý, svěží a zvědavý. V příběhu se objevují i negativní rysy jeho postavy: Brouček mudruje, neposlouchá, vychloubá se, dokonce i lže. Vodička - Brum (2003) uvádí, že je Brouček malý nezbedný kluk, který dělá samou neplechu. Postupem času se z něj stává starostlivý táta rodiny.

Pro Broučky byl vždy nejdůležitější Boží zákon a vše, co se mu vymykalo, zasluhovalo patřičný trest. Karafiát v knize zobrazuje dětskou mentalitu, což dokládáme tím, že Brouček neustále klade mamince a tatínkovi otázky: „*Oni něco mají?*“ - „*A Beruška také?*“ (Karafiát 1989, s. 7)

Další významnou postavou je otec, který se stává symbolem muže plnícího své pracovní povinnosti. Vodička - Brum (2003) uvádí, že je tatínek na Broučka přísný, ale přitom spravedlivý, vždy mu dává šanci znovu dokázat, že je hodný hoch. Tatínek je neutrální postavou. Naproti tomu se stává maminka symbolem obětavé manželské a mateřské lásky. Postupem času se stává spojencem Broučka v dobrém i zlém: „*A maminko, vidíte že vás pokoušel?*“ –

„I tatínku, skoro pokoušel. Ale když slíbil, že už to víckrát nebude dělat, tak jsem mu slíbila, že to na něj nepovím.“ (Karafiát 1989, s. 11)

Kmotříček a kmotřička jsou členy širší rodiny a rodiče Berušky, která je jejich výchovou značně ovlivněna. „Oba vychovávají velmi přísně, i k Broučkovi jsou často kritičtí.“ (Vodička - Brum, 2003, s. 16) Beruška je mladá dívka, která je poslušná a pracovitá. V knize je stavěna do protikladu Broučka.

Za druhou hlavní postavu považoval Karafiát Janinku. „Janinka je strážcem hodnot, rádcem, učitelem i neordinovaným kazatelem, lékařem.“ (Kovalčík, 1992, s. 10) „A tak ho Janinka zase omývala. Pak vzala tu druhou lahvičku a nalila mu do ran oleje“ (Karafiát 1989, s. 46) Vodička - Brum (2003) považuje postavu Janinky za velmi důležitou, neboť je vůdčí osobností celé broučí komunity.

Svoji roli v knize hrají také broučci z roští, kteří umějí projevovat slušnost a vděčnost za pomoc. Dále také nemůžeme opomenout Verunky, kteří oznamují, kdo se dostane do nebe a kdo do pekla.

4.7 Odraz Karafiátovy teologie v Broučcích

Kovalčík (1992) ve své knize rozebírá teologickou koncepci Karafiáta. Ta je v mnohém překonána, neboť současné náboženské názory počítají s větší aktivitou v životě křesťana. V díle můžeme najít tři důležitá místa, kde se spisovatelova víra nejvíce projevila.

- 1) Broučci jsou v díle zobrazeni jako drobní živočichové, kteří se stali součástí Božího plánu. Mají svůj užitečný úkol (svítit lidem), který se jim stává povinností: „A teď musíme honem zase svítit, abychom to dohonili. A tak honem svítili.“ (Karafiát 1989, s. 17)
- 2) Broučci žijí zbožnou vírou, jsou poslušní. Z rukou Božích dokonce berou vše zlé i dobré (dokonce i smrt). Věřili, že Bůh je neustále s nimi. „Broučku, myslíš, že je tam Janinka opravdu sama?“ – „Když tam s ní nikdo není.“ – „Copak s ní nikdo není?“ – „A kdopak?“ – „Pán Bůh je s ní. A její tatínek říkával, že poslušné broučky má Pán Bůh

na starosti, takže se jim nemůže nic stát, a i když se jim něco stane, že je to tak dobře.“

(Karafiát, 1989, s. 20)

- 3) Důležitou roli hrají ve spisu modlitbičky. Autor je rozdělil na ranní a večerní. Obě modlitby vyjadřují niterný a upřímný vztah k Bohu, plný úcty, bázně a laskavé důvěry.

(Kovalčík 1992)

<p><i>„Ó, náš milý Bože, povstali jsme z lože a pěkně Tě prosíme, dej ať se Tě bojíme, bojíme a posloucháme, a přitom se tu rádi máme.“</i></p>	<p><i>„Podvečer Tvá čeládka co k slepici kuřátka k ochraně Tvé hledíme laskavý Hospodine.“</i></p>
---	--

(Karafiát, 1989, s. 12)

(Karafiát, 1989, s. 6)

Uvědomujeme si, že nejen dětem, ale i dospělým lidem lze těžko vysvětlovat smrt optimisticky.

4.8 Překlady Broučků do cizích jazyků

Důkazem toho, jakou má dílo vnitřní hodnotu, je mnoho pokusů o překlad do cizích jazyků. Těmi byly např. lužická srbština, slovinština, němčina, slovenština, chorvatština, rétorománština, francouzština, italština, ukrajinština, ruština a angličtina. Pro zájemce se dále věnujeme příkladům překladu knihy do některých cizích jazyků. (Balcar 1941)

Jeden z prvních překladů vznikl v jednom z nejmenších evropských národů. Jedná se o překlad do lužické srbštiny a má název *Brunčci*. Powjedančko za male a wulke džeći. Vyšel v Budyšíně (Bautzen) roku 1909 a jeho autorem byl C. Wenk.

Časově druhý překlad je slovinský. Byl vydán v Lublani roku 1924 Franem Bradačem pod názvem *Kresničice*.

V pořadí třetí překlad byl německý. Sám spisovatel Karafiát udělil 30. listopadu 1926 autorizaci Josefině Herzogové z Mariánských Hor u Moravské Ostravy. Každý z německých

překladů vyšel se jménem autora Jana Karafiáta, i když si to sám nepřál.⁵³ Německý překlad např. také nákladem Aloise Hynka v Praze s ilustracemi českého malíře Rudolfa Matesa.

Velký zájem o spisek projeví také naši sousedé na Slovensku. Jeden z překladů byl vydán Českou grafickou unií v Praze roku 1937 pod názvem *Chrobáčky*. Pre malé a velé deti napísal Jan Karafiát. S povolením autora přepsala Hana Gregorová. V duchu se Karafiát usmíval, neboť jak správně podotýkal ve svých Pamětech, Slovákoví nepotřebujeme Broučky překládat.

I chorvatština má svého zástupce. Překlad vyšel pod názvem *Krijesnice* od Selima Rakoševa v Sisku u Zábřehu.

Za velmi zajímavý považujeme překlad do rétorománštiny.⁵⁴ Kniha vyšla v roce 1933, jako vydavatelka je uvedena Jednota rétorománské obrody. Tento překlad vyšel v tisíci výtiscích.

Synodní rada udělila povolení k překladu do francouzštiny panu doktoru Jindřichu Hellerovi roku 1935. O dva roky později paní Volpére v Olomouci.

Mnoho autorů přeložilo Broučky také do nejpoužívanějšího jazyka, angličtiny. Jedním z nich byl např. Edvard Fastr (1937). (Balcar 1941)

4.9 Dopisnice s motivem broučků a pomník broučků

Významným činem oslavilo v roce 2006 městys Jimramov a jeho obyvatelé 160. výročí narození Jana Karafiáta a 130. výročí od prvního vydání knihy Broučci.

K tomuto výročí Základní škola Jimramov uspořádala výtvarnou soutěž s tematikou Broučků, které se zúčastnilo více než dvacet základních škol kraje Vysočina (viz. Příloha č. 13, obr. 1).

Po obrovském snažení pana Ing. J. Koukala, se podařilo dospět ke kompromisu s Českou poštou a dát tak podklad pro vznik příležitostní známky a dopisnice s motivem broučků od výtvarnice Marie Fischerové-Květové. Pan Ing. Jiří Koukal, který měl největší podíl na vzniku dopisnice, takto vzpomíná na první setkání s knihou: „*Při prvních Vánocích coby*

⁵³ Karafiát si nepřál být uveřejněn, protože byl skromný a nestál o popularitu.

⁵⁴ Je směs prvků latinských, germánských i slovanských, je to skupina nářečí, jimiž hovoří nepočetné obyvatelstvo jižních svahů alpských.

školák první třídy (1950) jsem dostal od Ježíška knížku Broučci od Jana Karafiáta, bohatě ilustrovanou Jiřím Trnkou (vydanou v roce 1947). Již o vánočních prázdninách jsem knížku četl – i se slzami v očích, každý den alespoň stránku. Později jsem si knížku přečetl sám.“ (Obecní úřad Jimramov 2006, s. 15) Příjemným překvapením pro pana Ing. Jiřího Koukala bylo zjištění, že kromě dopisnice (viz. Příloha č. 14, obr. 1), je možné navrhnout i vlastní známku (viz. Příloha č. 15, obr. 1). (Obecní úřad Jimramov 2006)

V roce 2007 se rozhodl spolek PENNNDVPOKPRATNPSSVB⁵⁵ vyrobit pomník věnovaný hlavním hrdinům knihy (viz. Příloha č. 16, obr. 1). Pomník se nachází nedaleko rodné vsi spisovatele Broučků, na kopci nad obcí Koníkov. Z diskusního fóra internetových stránek Žďárských vrchů se bohužel dozvídáme, že pomník byl poškozen neznámými vandaly. (Zelená Křížová 2008)

⁵⁵ První evropský neregistrovaný nevládní nezávislý dobrovolný vzájemně prospěšný občanský kruh přátel restaurací a tvorby nových památek se sídlem v Brně

II. Praktická část

1 Práce s knihou Jana Karafiáta: Broučci

1.1 Zásady metodického přístupu

Přestože je tato kniha už více než 130 let v podvědomí dětí, neustále ovlivňuje významně jejich myšlení. Vzhledem k tomu, že Broučci byli poprvé vydáni již v roce 1846, považujeme za jeden z nejdůležitějších kroků výběr roku vydání knihy. Pro lepší orientaci doporučujeme nejnovější vydání, které neobsahuje mnoho archaizovaných slovních výrazů, jež by mohly být složité pro pochopení.

Při práci s knihou se snažíme držet několika zásad:

- a) Podmínkou je velice dobrá znalost celé knihy, abychom odhalili problémové situace, jež můžeme využít pro tvorbu úkolů a cvičení.
- b) Broučci nám mohou sloužit také k procvičení mnoha výchovných cílů, proto považujeme za důležité u dětí navodit takové situace, aby se s Broučky ztotožnily, aby role jednotlivých literárních postav dokázaly přijmout za své (velkou důležitost vidíme v tom, aby dětem byly jednotlivé literární postavy představeny ve vizuální podobě).
- c) Pro zvýšení zájmu dětí je vhodné představovat Broučky v různých formách (čtení, vyprávění, dramatické ztvárnění, zpěv, hádanky, říkanky atd.)
- d) Po seznámení s některými pasážemi jednotlivých kapitol volíme náměty, které aktivizují individuálně všechny děti.

1.2 Práce s Broučky a náměty pro jejich využití

Při volbě cvičení hledáme v textu zdánlivě jednoduché situace, které poukazují nejen na problémy sociálně-společenské (úcta, zdvořilost), ale také na aktuální problémy každodenního života (drogy, násilí, rodinné problémy), se kterými se děti mohou setkávat. Respektujeme také individualitu každého čtenáře knihy Jana Karafiáta. Náměty proto vybíráme nejen pro děti intelektuálně vyspělé, ale i pro děti s nižším intelektem, nebo se specifickými poruchami učení. Při práci s knihou můžeme procvičit všechny klíčové kompetence a propojit jednotlivé vzdělávací oblasti a dále vyučovat průřezová témata. Záměrně u jednotlivých úkolů neuvádíme, které kompetence a výchovné cíle jsou procvičovány, neboť máme za to, že učitelé sami mohou rozhodnout o tom, kde, kdy a v jaké situaci námět použijí.

Každá z kapitol poskytla náměty pro práci v literární výchově:

Nesmyslná spojení

„*Dřív než kočička vejce snese, všecko se Ti zahojí.*“ (Karafiát 2004, s. 7)

Maminka Broučkovi pověděla spojení, které nedává smysl.

- *Slovní hra*

* *Skupinová práce*: každá skupina má za úkol v časovém limitu (asi 10 minut) vymyslet podobná „nesmyslná“ spojení. Po limitu vyhodnotíme nejzajímavější nápady.

Procvičujeme pozornost

„*Tam vzadu na dvoře měli ještě komoru - ó tam měla stát kmotřička celé zrnko vína, tak jak se z hroznu utrhlo, takové krásné, modré až do červena*“ (Karafiát 2004, s. 15)

- *Detaily*

* *Individuální práce*: Jakou barvu mělo zrnko vína?

* *Skupinová práce*: Ve dvojicích vyhledejte šest rozdílů (viz. Příloha č. 17, obr. 1).

Polévka

„Maminka pěkně Broučka umyla, Brouček přistavěl ke stolu židle, a maminka už nesla polívčičku na stůl.“ (Karafiát 2004, s. 8)

Maminka vařila Broučkovi jeho oblíbenou zelnou polívčičku. Sám spisovatel Jan Karafiát ji měl velice rád a určitě každý z nás má stejně jako on oblíbenou polévku.

- *Skládačka* (Grecmanová; Urbanovská; Novotný, 2000)

* *Skupinová práce*: Rozdělíme téma na dílčí části, jejichž počet musí odpovídat počtu skupin. Každá skupina pak pracuje na dílčím úkolu a musí ho splnit, protože jinak by nemohlo být vyřešeno skupinové téma.

- *Polévky z různých pohledů*

* *Skupinová práce*: Úkolem dětí bude vytvořit odborný referát ze všech získaných materiálů na téma: polévky.

- Skupina 1: Na příští hodinu si přinesou děti recept jejich oblíbené polévky jako popis pracovního postupu (slohové cvičení).

- Skupina 2: Proč je důležité jíst polévky? Jak často by se měli polévky jíst?

V odborné literatuře a na internetu vyhledají děti polévky, které mají dobrý vliv na zdraví člověka. Vyhledané informace z odborné literatury a internetového zdroje porovnejte (rozdíly).

- Skupina 3: Děti vytvoří výzkumný dotazník na téma: polévky. Dotazník bude určen pouze pro druhý stupeň základní školy. Skupina na závěr vyhodnotí dotazníky a vyvodí z nich určitý závěr. Příklad otázek do dotazníku: Jak často jíš polévky? Jaká polévka ti nejvíce chutná?

- Skupina 4: Jaké polévky se vaří v Německu, Polsku, Rakousku, Slovensku, Itálii, Francii, Španělsku, Švédsku, Finsku, Norsku, Belgii, Maďarsku, Rumunsku? Určená skupina vyhledá v odborné literatuře informace o tom, jaké polévky se v jednotlivých zemích vaří. Pokud budou mít k dispozici recept, popíše postup svými slovy. Státy potom vyznačí skupina na mapě Evropy (viz. Příloha č. 17, obr. 2).

Poznání rozdílů

„I však já jsem beruška a nejsem žádný brouček!“ (Karafiát 2004, s. 9)

Všichni lidé jsou odlišní, ať už barvou vlasů, očí, pleti. Na světě nenajdete dva naprosto stejné lidi (nyní by mohli přijít argumenty, jako že existují dvojčata, která stejně vypadají, i přesto mají různé tělesné rozdíly, dále pak můžeme vysvětlit, že nejde jen o podobu vnější, ale také o podobu vnitřní např. povaha, chování atd.).

- *Cedulky na zádech*

* *Skupinová práce:* Dětem připevníme na záda ceduli s názvem některého zvířete. Úkolem bude co nejdříve pomocí zjišťovacích otázek od ostatních zjistit, co je za zvíře. Ostatní mohou odpovídat pouze slovy ano, ne. Podmínkou pro tento úkol je, aby děti znaly dobře zvířata, která se objevují na cedulkách.

Nadávky

„Že já jsem křikloun? Ó – ty Berouši!“ (Karafiát 2004, s. 9)

Brouček nazval Berušku škaředým výrazem. Jednal v tu chvíli v rozčilení a později toho litoval.

- *Diskuse* (Grecmanová; Urbanovská; Novotný 2000)

* *Skupinová práce:* Jaké máte pocity z toho, když je někdo na někoho zlý, hrubý a neslušný? Jak je asi lidem, kteří dostávají posměšná jména?

- *Přezdívky*

* *Individuální práce:* Děti namalují obrázek, který nejlépe znázorní jejich přezdívku. Každý pak půjde postupně k tabuli, ukáže obrázek ostatním a ti ji budou hádat. Potom každý vymyslí deseti spolužákům přezdívku, která by se k jejich osobě nejvíce hodila.

* *Individuální práce:* Pokuste se povyprávět, jak jste dostali svoji přezdívku? (např. Komár – již od malička jsem měl problémy s tím, že mě kousali komáři, proto jsem se neustále natíral různými krémy a repelenty, tak vznikla moje přezdívka)

Oslovení členů rodiny

„*Ne tatínku! A já vás vyprovodím, ano?*“ (Karafiát 2004, s. 8)

Jistě jste si všimli, že Brouček svému tatínkovi vyká. I dnes si lidé v určitých situacích vykají.

- *Brainstorming* (Grecmanová; Urbanovská; Novotný 2000)

V jakých situacích si lidé vykají?

**Skupinová práce:* Ve vymezeném čase sepište na papír všechno, co koho napadne k danému tématu. Je možné sepisovat také asociace. Nápady se nekritizují. Po vyčerpání nápadů nebo po uplynutí vymezeného času teprve vyřadte to, co považujete za nevhodné. Potom formulujte odpověď.

- *Pravidla vykání a tykání*

Znáte pravidla pro vykání a tykání?

**Individuální práce:* Vyhledejte tato pravidla (můžete použít různé zdroje), potom ve dvojicích prodiskutujte).

- *Dramatizace* (Silberman; Lawsonová 1997)

**Skupinová práce:* Požádáme děti, aby v rolích předvedli situace, v nichž je nežádoucí tykání a opačně. Situace si vymyslíme společně.

- *Nereciproční vykání*

Co je to nereciproční tykání?

**Individuální práce:* Vyhledejte pojem v předložených materiálech (učebnice, encyklopedie, informace v počítači, novinové články atd.)

Pozdravy

„*S pánem Bohem!*“ (Karafiát 2004, s. 27)

Tak těmito slovy se rozloučily maminka, Beruška a Janinka s Broučkem. Pozdrav je velmi důležitý a je základem slušného chování. Samozřejmě je rozdíl s kým se zdravíme, v jaké společnosti se zdravíme.

- *Pozdrav na rozloučenou*

* *Skupinová práce:* Najděte pozdrav na rozloučenou v různých jazycích:

Na shledanou!.....česky

Good bye!.....anglicky

Auf Wiedersehen!.....německy

Aur revoir!.....francouzsky

* *Individuální práce:* Co si myslíte o lidech, kteří takto zdraví (Příloha č. 18, obr. 1)? (Kol. autorů 2004, s. 91)

Zdrobněliny

„*Tamhle je ten růžový keř, kam Brouček spadl, když ho Pavlíček kloboukem udeřil!*“ (Karafiát 2004, s. 50-52)

Brouček umí převádět slova na zdrobněliny např. Pavel – Pavlíček, kmotr – kmotříček, matka – maminka.

**Individuální práce:* Napište co nejvíce zdrobnělin (časový limit je 5 min.).

**Individuální práce:* Od těchto slov vytvořte zdrobněliny: osel, Karel, drobný, táta, sestra, strom, kůra, list, tráva, mrak, kolotoč.

Pranostiky

„*Ale ten starý brouček z roští prorokoval, že bude zlá zima, že to pozoroval na mravencích.*“ (Karafiát 2004, s. 86)

Brouček pozoroval na mravencích, že bude krutá zima. I dnes se některé pranostiky užívají.

**Skupinová práce:* Jaké pranostiky se dnes používají? Využijte internet, časopisy, noviny, literaturu.

**Skupinová práce:* V trojici vytvořte co nejvíce pranostik. K těmto pranostikám potom nakreslete obrázek, který by je charakterizoval.

Zdravá výživa

„Měli čokoládu – nevím, kde ji vzali, - a k ní smažené věnečky.“ (Karafiát 2004, s. 26)

Broučci snídali čokoládu a smažené věnečky. Nejzdravější snídaně to ovšem není.

- *Zdravá snídaně*

* *Individuální práce:* Jak si představujete zdravou snídani? Nakreslete obrázek talíře a na něj vše, co považujete za zdravé, obrázek popište.

- *Zdravé potraviny*

* *Skupinovou práci:* Ve dvojicích na internetu vyhledejte: Co je to energetická hodnota? Jakou energetickou hodnotu mají tyto potraviny: kuře, mrkev, sýr, chléb?

* *Individuální práce:* Vyberte potraviny, které jsou nezdravé a odůvodněte proč: salám, sýr, jogurt, smažený řízek, hranolky, rybí maso, ovoce, paštiky, zelenina.

* *Individuální práce:* Jaký má vliv výživa a způsob stravování na zdraví člověka? Vyberte jednu situaci, kdy hrálo jídlo hlavní úlohu. Převedli jste se někdy?

- *Metoda soudního přelíčení* (Silberman; Lawsonová 1997) - Myslíte si, že zdravá výživa ovlivňuje zdraví člověka? Vytvoříme pomyslnou úsečku, kde na jednom konci bude skupinka dětí, které si myslí ano, na druhém konci bude skupinka, která si myslí ne. Nyní rozdělíme role. Roli soudce bude zastávat např. paní učitelka, roli obhájců, bude zastávat skupina, která si myslela, že zdravá výživa neovlivňuje zdraví člověka, roli žalobců bude zastávat skupinka, která si myslela, že zdravá výživa ovlivňuje zdraví člověka. Nyní každou ze skupin necháme pracovat na argumentech. Dále pak uspořádáme soudní přelíčení (předložíme problém, dále mohou vystoupit svědci, znalci, následovat bude hlasování porotců, na závěr proběhne rozhodnutí (opět se děti postaví na pomyslnou úsečku, nyní můžeme pozorovat, které z dětí změnilo v průběhu soudního přelíčení svůj názor).

- *Zvířátka z ovoce*

* *Individuální práce:* Děti si donesou různé druhy ovoce, špejle, párátka, malý kapesní nožik. Pomocí těchto předmětů zhotoví zvířátka, která si později budou moci sníst.

Stromy

A zas se spustil a zas letěl a přes celý palouk až k dubu a zas zpátky na stříšku, a zas se spustil a letěl až k dubu a zas zpátky a ještě se spustil a letěl rovnou čarou pod dub ke kmotřičce.

(Karafiát 2004, s. 8)

V první kapitole se vyskytují dva stromy – jalovec a dub. V našich krajích se vyskytují ale i další stromy.

- *Poznávání stromů*

* *Individuální práce:* Připravíme vzorky stromů (větvičky, listy) a soubor kartiček s názvy stromů. Všechny vyskládáme na jednu z předních lavic, na druhou z předních lavic vyskládáme kartičky s názvy stromů. Úkolem každého žáka bude ke každému vzorku přiřadit správnou kartičku s názvem stromu.

Slušné chování

„Nu, dobře Broučku, ale nejdřív pěkně ruku políbit, tadyhle kmotříčkovi napřed!“ (Karafiát 2004, s. 12)

Každý z nás se dříve či později setká s pravidly slušného chování. Otázky jako kdo koho má zdravít první, kdo podává ruku jako první, kdo koho pouští do dveří se stanou nedílnou součástí.

- *Dramatizace* (Silberman; Lawsonová 1997)

* *Skupinová práce:* S dětmi si sehraje různé scénky (potkají se např. učitel – žák, starší muž – mladší žena, mladší muž – starší žena, kluk – holka, potkají se v různých prostředích např. divadlo, škola, ulice, diskotéka.....). Děti se pokusí zachovat tak, jak si myslí, že je to správné.

Těžké životní situace

„Ale ještě u něho nebyla a už to viděla, a vzkřikla a padla na zem a byla jako mrtvá.“ (Karafiát 2004, s. 43)

Pro maminku bylo velmi těžké, když viděla Broučka polámaného.

- *Nevyzpytatelné situace*

* *Individuální práce:* Jak byste se zachovali vy v takové situaci? Napište na tři řádky svůj názor.

* *Individuální práce:* Jak byste se zachovali v těchto situacích (Příloha č. 18, obr. 2)? (Kol. autorů 2004, s. 61)

Česká republika

„V prostředku velikánská kamenná kašna, uprostřed kašny velikánský lev s dvěma ocasy.“
(Karafiát 2004, s. 32)

Dvouocasý lev je pro Českou republiku významný. Je na malém i velkém státním znaku.

- *Státní znak*

* *Individuální práce:* Kde jste mohli vidět dvouocasého lva? Poznejte obrázky (viz. Příloha č. 19, obr. 1)

- *Znalosti o České republice*

* *Individuální práce:* Odpovězte na následující otázky: Jak se nazývá hlavní město České republiky? Z jakých zemí se skládá Česká republika? Kdo je prezidentem České republiky? Jaká je nejvyšší hora České republiky? Jaké řeky jsou v České republice největší? K jakému národu patříme? Které jiné národnosti u nás žijí? (námět Kol. autorů 2004)

* *Individuální práce:* Nakreslete alespoň přibližně mapu České republiky a zakreslete do ní všechny velké řeky.

* *Individuální práce:* Správně k sobě připojte (znáte české vynálezce?):

1. Jan Jánský	A objevitel stavby buňky
2. František Křižík	B oblouková lampa
3. Aleš Hrdlička	C zakladatel antropologie
4. J. E. Purkyně	D objevitel krevních skupin

Řešení: 1. D, 2. B, 3. C, 4. A

Slovní spojení

„A tak, že se u ní na okamžik zastaví.“ (Karafiát 2004, s. 34)

- *Zvláštní spojení*

* *Individuální práce:* Všimli jste si něčeho zvláštního na slově okamžik? Vymyslete co nejvíce podobných spojení (nemusí být složená jen ze substantiv). Oka – mžik, pravdě – podobný, velko – statek, velko – město.

Pláč

„Ale milý Brouček se dal do pláče.“ (Karafiát 2004, s. 35)

- *Metoda volného psaní* (Grecmanová; Urbanovská; Novotný 2000)

* *Individuální práce:* Jaký máte vztah k pláči? Z jakých příčin pláčete? Odpovězte na otázky a napište k danému tématu vše, co vás napadne.

* *Individuální práce:* Jaký máte názor na lidi, kteří pláčou? Vyplňte následující formulář (námět Martinková 2000, s. 53)

- Lidé, kteří pláčou jsou
- Chlapci, kteří pláčou jsou
- Dívky, které pláčou jsou.....
- Když pláču, matka reaguje tím, že
- Po silném pláči mám v těle pocit, že
- Naposledy jsem plakal(a) proto, že
- Při jaké příležitosti plakal můj otec?.....
- Má matka naposled plakala, když
- Pláčem se vyjadřují různé pocity, například.....
- Člověk, který pláče často je.....
- Mnozí lidé se snaží neplakat, protože
- Když pláču, měli by ostatní
- Pláču více (méně) stejně jako ostatní lidé?

Hra s citoslovci

„Kmotříček se náramně lekl, ale honem se vzpamatoval, a frrr na buk! Ale žluna hrrr za ním!“

(Karafiát 2004, s. 16)

Kmotříček i žluna jsou šikovní a používají místo sloves citoslovce.

- *Citoslovce za slovesa*

* *Individuální práce:* Ve větách vyhledejte slovesa a nahraďte citoslovci stejného nebo podobného významu.

Pejsek uvnitř boudy kvičí, vrčí a škrábe packami o dveře.

Na stromě štěbetají vrabci.

Velký pes štěkal na pošťáka.

Branka příliš vrzala, proto ji tatínek namazal olejem.

Včeličky bzučely velmi silně.

Hádanka

„Nu tak hádej, Broučku, co to je!“ (Karafiát 2004, s. 12)

Brouček neuhádl, co jemu a Berušce kmotříčka chtěla dát. Pokuste se také hádat podobně jako Brouček.

- *Hádání předmětů*

* *Individuální práce:* Připravíme si nádobu nebo pytlík (neprůhledný), do kterého vložíme několik předmětů. Děti pak budou chodit a losovat si předměty. Po hmatu tak budou poznávat, o jaké předměty jde. Cvičení budeme opakovat několikrát po sobě.

- *Hádanka bílá a černá*

* *Individuální práce:* Bílá a černá kulička - král chce zvýšit svou popularitu a tak ohlásí lidu, že vězni, který čeká na popravu, dá šanci se zachránit. Připraví sáček s jednou bílou a s jednou černou kuličkou. Pokud vězeň vytáhne bílou kuličku, bude osvobozen. Pokud však vytáhne černou kuličku, bude popraven.

Kat se však dozví, že král dal do sáčku dvě černé kuličky a tajně to řekne vězni. Co musí vězeň udělat s kuličkou, aby se zachránil?

Odpověď: Vězeň vytáhne černou kuličku, nikomu ji neukáže a rychle ji spolkně. Jelikož vězeň nemůže ukázat, jakou barvu měla kulička, kterou vytáhnul, navrhne, aby se podívali do sáčku, jaká kulička zbyla. Je tam černá kulička, a jelikož lid věděl, že druhá má být bílá, bude vězeň osvobozen.

Autorita

„*To ti povídám, ať s ním víckrát nic nemáš.*“ (Karafiát 2004, s. 40)

„*Kmotříčka také volala: „Jen pěkně poslouvej.*“ (Karafiát 2004, s. 34)

Nejen ve škole, ale i v různých životních situacích se potkáte s člověkem, který pro vás představuje nebo bude představovat autoritu.

● *Zjišťujeme autoritu*

* *Individuální práce:* Kdo má podle vás největší autoritu: dědeček, tatínek, maminka, babička, pan učitel, paní učitelka, starší lidé, mladší lidé, nezkušení lidé, zkušené lidé.

● *Tajenka*

* *Individuální práce:* Jakým jiným slovem se dá vyjádřit, když někdo má u někoho respekt?

Vyplňte tajenku (viz. Příloha č. 19, obr. 2).

1. Jak se jmenovala postava, která pro Broučka byla neznámá?
2. Jak se jmenoval hlavní hrdina?
3. Jaký krásný dům navštívil Brouček společně s kmotříčkem a tatínkem?
4. Pro broučky byla důležitá, kterou si říkali před jídlem.
5. Jak se jmenovala kamarádka a pozdější žena Broučka?
6. Broučci měli za úkol lidem
7. Jak se nazývá lůžko pro malé dítě (Broučka)?
8. Jaké období neměli Broučci rádi, protože jim hrozilo nebezpečí?

Zpěv

„Všechno, všechno kvetlo, a ty včely bzučely, a ta tráva byla taková veliká, a ta rosa jako granáty, a ti ptáčci tolik zpívali, a ti cvrčci – ale ti se něco nacvrčeli!“ (Karafiát 2004, s. 26)

Ano, typickým znakem jara je zpěv ptáčků. Vše je hned veselejší, když se venku ozývají krásné popěvky slavíka či jiných dalších ptáčků. Na jaře nezpívají jen ptáci, ale také třeba lidé, kteří mají lepší náladu z krásného počasí.

- *Hra na playback*

* *Skupinová práce:* Zahrajeme si na ptáčky. Rozdáme každému obrázek známého ptáčka, postupně si budeme předvádět zvuky, které ptáčci vydávají. Na konci si můžeme zazpívat píseň (Čížečku, čížečku, Vyletěla holubička ze skály a mnoho dalších).

Pomůcky: hudební přehrávače, hudební nosiče, židle

Čas: 15 - 20 minut

Popis: Hráči se rozdělí do dvojic, v nichž si domluví píseň, kterou oba znají. Tuto píseň pak realizují následujícím způsobem. Jeden hráč předstoupí před publikum, kterému neslyšně „zpívá“ domluvenou píseň. Na židli nebo v dřepu proti němu sedí spoluhráč a píseň skutečně zpívá. Cílem je co největší souhra dvojice. Pro oživení je dobré, aby dvojici tvořili chlapec a dívka. Je pak velmi komické playback poslouchat. (námět Šimanovský 2007)

- *Hledáme písničku*

* *Skupinová práce:* Nejprve pustíme první píseň, po chvíli ji znovu zopakujeme, dáme čas skupinám čas na zapsání, pak druhou atd. Po této části ještě jednou všech osm písniček zopakujeme s menšími pauzami. Následně provedeme společnou kontrolu s debatou o možných záměnách. (námět Šimanovský 2007)

Pomůcky: tužky, papíry

Čas: 25 - 30 minut

Pečlivost

„A teď chodili kolem chaloupky, a kde byla jaká skulinka, dobře ji ucpali, takže nemohlo nikde ani profouknout.“ (Karafiát 2004, s. 19)

Broučci byli velmi pečliví, kdyby totiž nebyli, mohli by v zimě zmrznout. I my si proto můžeme vyzkoušet naši pečlivost při výrobě lampionu v podobě světlušky.

- *Výroba lampionu:*

Pro výrobu si připravíme: Nafukovací balonek, černý karton, různobarevné hedvábné papíry, dvě malé vatové kuličky, slabý zahradnický drát, svíčku v nízkém kalíšku, lepidlo, škrobové lepidlo, nůžky, černou plakátovou barvu, štětec.

Popis práce: *„Nejdříve nafoukneme balonek. Hedvábný papír si natrháme na kousky, natřeme škrobovým lepidlem a nalepíme v několika vrstvách na balonek. Po zaschnutí vyřízneme do polepeného balonku trojúhelník. Vznikne tak otvor, kterým později prostrčíme dovnitř svíčku. Přitom balonek praskne, jeho zbytky vyndáme otvorem zvnitřku lampionu. V místě, kde je balonek zavázán, umístíme tykadla. Na oba konce asi 30 cm dlouhého drátu připevníme vatové kuličky a omotáme je koncem drátu. Pak upevníme dráty tykadel kolem cípu zavázaného balonku tak, aby tykadla směřovala nahoru. Vatové kuličky natřeme černou barvou. Z tvrdého papíru vystříháme dvě křídla s pruhem určeným k nalepení na tělo světlušky, dvě části hlavy s trupem pro nalepení šesti noh. Vystřižené díly nalepíme na papírový lampion: části hlavy slepíme, mezi ně nalepíme cíp balonku a pomocí pruhů je přilepíme na balonek. Křídla přilepíme. Po obou stranách balonku nalepíme vždy tři nohy. Do lampionu vsuneme zapálenou svíčku a kapkou horkého vosku připevníme na dno. Zahradnický drát ohneme do obloučku a připevníme ho nad otvor lampionu. Pomocí drátu lampion zavěsíme.“ (Vodička – Brum 2003, s. 18 – 19)*

Strach

„*Pán Bůh s námi a zlý pryč,*“ *dal pac a pusu, maminka mu podala do postýlky ruku, on ji držel a už všichni dřímali.* (Karafiát, 2004, s. 13)

„*Ona se zachumelila, vid'te? A povídala, že mě vyprovodí, až ponejprv poletím.*“ (Karafiát 2004, s. 21)

„*I mlč, i mlč! Neboj se! Vždyť to není žluna, to je chroust!*“ (Karafiát 2004, s. 27)

Strach je nedílnou součástí pocitů každého člověka. Existuje však více podob strachu. Můžeme mít strach z něčeho, můžeme mít strach o někoho.

- *Metoda diagnostického průzkumu* ((Silberman; Lawsonová; 1997)

* *Skupinová práce:* Připravíme si čtyři nebo 5 otázek (podle toho kolik máme žáků ve třídě). Co je to strach? Z čeho máte strach? Jak se cítíte, když máte strach? V jakých situacích máte strach?

Každému členovi skupiny dáme jinou otázku. Ten pak bude mít za úkol získat odpovědi na otázku od ostatních členů a zaznamená si odpovědi. Potom spojíme členy skupin, kteří měli stejnou otázku. Nyní nové podskupiny shromáždí všechny informace a vypracují souhrnnou zprávu. Potom budou zástupci těchto podskupin informovat třídu o tom, co se o sobě navzájem dozvěděli.

- *Stupnice strachu*

* *Individuální práce:* Z čeho máte největší strach? Ohodnoťte známkou 1-5 (podle školní klasifikace) z čeho máte největší strach:

Strach ze: zkoušení, učitelů, spolužáků, písemek, prostředí školy, špatné známky, z rodičů, z jiné školní činnosti – napište ji a ohodnoťte, z jiné mimoškolní činnosti – napište ji a ohodnoťte.

- *Strach ze zvířátek*

* *Individuální práce:* Mají děti strach z brouků, hmyzu nebo jiného živočicha? Děti vyhledají informaci a obrázek o živočichu, kterého se bojí. Obrázek si nalepí do sešitu a vymyslí k němu 5

vlastností, které jejich živočich má. Nyní to stejné udělají s živočichem, které mají rádi. Na závěr zdůvodní, proč živočichové dostali právě tyto vlastnosti.

- *Pojmy*

Co je to zoofobie? Děti vysvětlí pojem zoofobie. Dále vyhledají v odborné literatuře tyto pojmy: agrizoofobie, ailurofobie (felinofobia), arachnofobie, batrachofobie, entomofobie, equinofobie, helmintofobie, kynofobie, ofidofobie, ornitofobie nebo awizofobie, reptilliofobie, rodentofobie, galeofobie.

Popis

„Když kmotříček a tatínek byli ještě hoši a měli poprvé letět, že je vzal Janinčin tatínek s sebou, ukazoval jim cestu a povídal jim, co, kdy, a jak“. (Karafiát 2004, s. 16)

„Ale! A, tatínku, kdopak to je ten hajný?“ (Karafiát 2004, s. 29)

„To je ponocný.“ „Ponocný?“ (Karafiát 2004, s. 32)

„Brouček ho nemohl hned poznat, až pak přece poznal, že je to ten hodný kaštanový Fréda, a byl rád, ale nic nedbal a nic si jich nevšímal.“ (Karafiát 2004, s. 52)

Co to je popis? Je to přeci jednoduché, každý z vás už určitě popisoval např. jak se měl o prázdninách, kde všude byl, takže se s popisem v životě setkáváme velmi často.

- *Cesta do školy*

* *Individuální práce:* Popište vaši cestu do školy. Zaměřte se také na detaily (barva zdi na domě, jaké lidi každý den potkáváte atd.).

* *Skupinová práce:* Představte si, jak by některý předmět popsal sám sebe. Co by třeba vyprávěl, co by říkal o tom, jak s ním zacházíte? V dvojicích sepište vše, co vás napadne. (námět Hrdličková; Beránková; Rudolf 1998)

* *Individuální práce:* Jaké proměny u člověka nastanou během celého života? Popište, jak jste se změnili od narození vy (můžete nakreslit obrázek, napsat vyprávění, složit báseň atd.)

* *Skupinová práce:* Kdo je to hajný? Kdo je ponocný? Co mají na starost? Jak se hajný a ponocný obléká? Jaké povolání by se líbilo vám? Společně si odpovíme s dětmi na tyto otázky.

* *Individuální práce:* Popište svého kamaráda nebo kamarádku (čas 15 minut, pak si můžeme nahlas popisy číst a hádat, které z dětí je zrovna popisováno).

Osnova pro popis: postava, hlava, obličej, oči, ústa, nos, čelo, uši, vlasy, ruce, nohy, pohyby těla, oblečení a další nápadné znaky.

Roční období

„A bylo jaro.“ (Karafiát 2004, s. 26)

„A bylo jaro.“ (Karafiát 2004, s. 26)

„Byl podzim.“ (Karafiát 2004, s. 14)

„A teď – ať si třeba mrzne!“ (Karafiát 2004, s. 18)

Broučci měli stejně jako lidé postavený koloběh života na střídání ročních období. V teplých měsících svítily lidem, naopak v zimě odpočívali a spali.

- *Metoda vývěskové sekce* (Grecmanová; Urbanovská; Novotný 2000).

Které z ročních období se vám nejvíce líbí? Proč se vám líbí právě tohle období? K jednomu měsíci vybraného období nakreslete obrázek, vymyslete k němu básničku a na internetu vyhledejte minimálně dvě pranostiky, které se k danému měsíci pojí. Nakonec si všechny návrhy představíme tím, že je postupně připevníme na nástěnku.

- *Činnosti*

* *Individuální práce:* Jaké činnosti se mohou v ročních obdobích dělat? Napište na tohle téma krátké vypravování.

- *Poznávání ročních období*

* *Individuální práce:* Poznáte podle obrázků roční období? Co o něm víte? Každému rozdáme kartičku s informací nebo s obrázkem o některém z daných ročních období. Děti se

budou snažit najít si ostatní žáky se stejným ročním obdobím. Dále se pak jednotlivé skupiny jaro, léto, podzim, zima představí.

- *Změna ročních období*

* *Individuální práce:* Proč se mění roční období? Pokuste se tento děj vysvětlit. Použijte odbornou literaturu.

- *Čtyřlístek*

* *Individuální práce:* Vytvořte čtyřlístek na dané období: Čtyřlístek znamená: 1 podstatné jméno, 2 přídavná jména, 3 slovesa, věta o 4 slovech a 1 slovo jako symbol.

Např.	Např. Zima	1 podstatné jméno
	Krutá, mrazivá.....	2 přídavná jména
	Sněží, mrzne, svítí.....	3 slovesa
	Zima je moje nejoblíbenější období....	věta o 4 slovech
	Vánoce.....	1 slovo jako symbol

Modlitba

„Potom říkal Brouček svou modlitbičku: „Požehnej nám, Pane Bože, prosíme tě pokorně,“ – a pak už hned držel svou dřevěnou lžičku a znamenitě s ní zacházel.“ (Karafiát 2004, s. 8)

Broučci se před jídlem modlili. Někteří lidé se modlí i dnes, protože vyznávají určitou víru, v kterou věří. Náboženství se tak stává nedílnou součástí jejich života.

- *Modlení*

* *Individuální práce:* Myslíte si, že je modlení v životě člověka důležité?

Všechny děti zavřou oči. Nyní zvednou jednu ruku a ohodnotí počtem zdvižených prstů, zda si myslí, že je modlení důležité (nejvyšší známka bude 5, nejmenší 1). Potom rozdáme dětem prázdné lístečky, na které napíšou důvod, proč daly zvolený stupeň hodnocení. Společně si přečteme různé názory.

- *Typy náboženství*

* *Skupinová práce:* Každá skupina dostane na kartičce napsané náboženství. Připraví výklad o vybraném náboženství a zároveň vybere ze svého kruhu mluvčího, který potom výklad přednese před celou třídou.

- *Pětilístek* (námět Rozehnalová 2007)

*Ó náš milý Bože,
povstali jsme z lože
a pěkně tě prosíme
dejž, ať se tě bojíme,
bojíme a posloucháme,
a přitom se rádi máme.*

(Karafiát 2004, s. 8)

**Individuální práce:* Charakterizujte pomocí pětilístku modlitbu (1. řádek: charakterizujte modlitbu jedním slovem, 2. řádek: 2 adjektiva, 3. řádek: 3 slovesy charakterizujte modlitbu, 4. řádek: metafora modlitby, 5. řádek: 1 slovo jako symbol modlitby).

- *Tvorba modlitby*

**Skupinová práce:* Děti se pokusí vymyslet modlitbičku. Podmínkou je, aby měla nejméně dva verše. Téma modlitbičky není zadáno. Každá skupina si vymyslí své téma.

- *Náboženské symboly*

**Individuální práce:* Každé náboženství má své určité symboly. Poznáte, jaké symboly patří těmto náboženstvím (Příloha č. 20, obr. 1)? Při vyhledávání můžete použít internet.

Vzpomínka

„*Však tam kvetou dodnes.*“ (Karafiát 2004, s. 87)

Tak jako na počest broučků rostly chudobky, aby se na ně vzpomínalo, vytvoříme si záložku do knížky s motivy broučků, abychom na ně nikdy nezapomněli a měli vždy v paměti dobré vychování.

**Individuální práce:*

Výroba záložky:

Pomůcky: tvrdý papír, barevné papíry, lepidlo, nůžky.

Postup práce: z tvrdého papíru si vystříháme pásek asi 6 cm široký a asi 21 cm dlouhý. Ze zbytku papíru si vystříháme kolečko o průměru 8 cm. Kolečko nyní nalepíme přesně na horní konec pásku tak, aby střed kruhu byl na horní hraně pásku. Vzniklý tvar si obkreslíme na barevné papíry. Nyní obě strany polepíme libovolným barevným papírem např. jednu stranu hnědou, druhou modrou. Nyní si najdeme obrázek s motivem broučků a vystříháme ho. Nalepíme ho na vrchní část záložky. Nyní už je jen na vás děti, jak si pokreslíte zbytek záložky (viz. Příloha č. 21, obr. 1).

V knize je kromě těchto námětů, které jsme zpracovali, také mnoho dalších zajímavých námětů, které by jistě měly své uplatnění. Dále proto představujeme alespoň některé náměty k zamyšlení, které by mohly vést k další práci s knihou.

Další náměty k zamyšlení:

Povídání o svatých

„A Brouček že pozve, a maminka k tomu s radostí doložila, že už to snad bude o příštím Jáně.“

(Karafiát 2004, s. 18)

Pohádka

„Oni snad také spí, anebo si povídají pohádky.“ (Karafiát 2004, s. 21-22)

„Maminko, povídejte mi nějakou pohádku.“ (Karafiát 2004, s. 22)

Smrt a narození

„To tam umřeli tři broučci.“ (Karafiát 2004, s. 24)

„Tatínku, tatínku“, a takový roztomilý malounký brouček batolil se mu naproti.“ (Karafiát, 2004, s.72)

Úzkost

„*Broučkovi počínalo být úzko.*“ (Karafiát 2004, s. 34)

Nemoc, první pomoc

„*To ona stůně,*“ šeptal kmotříček a tatínek šel až k samým dveřím a pozvolna zaklepal.“
(Karafiát 2004, s. 34-35)

„*A tak ten brouček ještě jednou letěl pro rosu, a ještě jednou, a pořád ji šplíchal Broučkovi do očí, až Brouček oči trochu otevřel a upřeně na něj díval.*“ (Karafiát 2004, s. 42)

Handicap, postižení

„*A tak si hráli na slepou bábu.*“ (Karafiát 2004, s. 42)

Poznávání plodů ovoce

„*A oni letěli – okolo dubového lesa, dolů do údolí, mezi vinohrady, a ze všech stran: „Zdař Bůh! Zdař Bůh! Zdař Bůh!“*“ (Karafiát 2004, s. 50)

Pocity

„*Poslouchej Broučku – ty tady zůstaneš! Tady hřešils, tady dělej dobrotu!*“ (Karafiát 2004, s. 50)

Konflikt

„*Ale tu najednou přiletí od potoka takový mladý rozzlobený Verunek.*“ (Karafiát 2004, s. 55)

Láska, svatba

„*I, pro pána! Že má svatbu?*“ (Karafiát 2004, s. 58)

A byla svatba. (Karafiát 2004, s. 67)

Dobrosrdečnost

„*Víte co? Ta chaloupka tamhle pod dubem je teď prázdná a my ji nepotřebujeme. Zůstávejte tam a budeme mít k sobě blíž.*“ (Karafiát 2004, s. 71)

Zdvořilost

„*Ale, broučci, jestlipak jste pěkně poděkovali?*“ ptala se Janinka. (Karafiát 2004, s. 77)

Poznávání domácích zvířat

A svítily a svítily, celou noc krásně svítily, a když začali kohouti kokrhát, povídal tatínek:

„Slyšíte? To kokrhají kohouti, že už bude den, a vidíte, tamhle se už nebe rdí. Poletíme raději domů!“ (Karafiát 2004, s. 83)

ZÁVĚR

V diplomové práci jsme se zabývali životními osudy spisovatele Jana Karafiáta a jeho významnou knihou Broučci.

Jan Karafiát, evangelický farář a spisovatel, studoval na evangelických fakultách různých míst Evropy. Na stáří odchází do Prahy, kde pracoval jako volný evangelista, věnoval se biblistice, duchovní publicistice a literární činnosti. V letech 1896 - 1905 sám redigoval a psal Reformované listy. Jako člověk vynikal svojí skromností a skrze řádky jsem v něm poznal člověka, který se vždy na prvním místě snaží pomoci druhým a nikomu nechce ublížit.

Jeho nejznámějším a nejvýznamnějším literárním počinem se stala kniha Broučci. Jedná se o stylisticky a jazykově vynikající vyprávění o rodině svatojánských broučků, které představuje alegorický obrázek, jak by měl vypadat život lidí žijících podle Božích přikázání v evangelickém pojetí. Přestože kniha je určena dětem, oblíbená je i u dospělých pro její skutečný humanismus v zobrazení lidských vztahů, výchově dětí i životní moudrosti.

Poetičnost knihy inspirovala nejen mnohé filmaře a výtvarníky, ale právě v učitelské profesi se učitelům naskytne mnoho širokých možností pro práci s touto knihou. V praktické části jsme proto vytvořili náměty a k nim cvičení pro procvičování paměti, k rozvoji rozumu a dalších základních vlastností jako pečlivost, poslušnost, skromnost atd.

V závislosti na životu Jana Karafiáta a jeho rodném městečku Jimramova se naskytá možnost připomenout si další významné literární osobnosti tohoto regionu, mezi něž patří např. Alois a Vilém Mrštíkovi, či Matěj Václav Sychra.

V hodinách českého jazyka a literatury bychom mohli využít spisovatelova životního příběhu při procvičování komunikačních žánrů formou vyprávění či charakteristiky. Dále bychom mohli uspořádat besedu s panem Flesarem v Síni rodáků, před kterou by si děti připravily různé dotazy. Další z možností by mohlo být nahlédnutí do archivních materiálů, přečíst úryvky z Pamětí spisovatele Broučků, prohlédnout si obrazovou galerii, popřípadě rodný dům s pamětní deskou

Jana Karafiáta. Velkou zajímavostí je vznik pěší stezky s názvem „Po stopách Broučků“, kde můžeme spatřit všechny krásy přírody tak, jak je už tehdy viděl sám autor. Také bychom mohli vytvořit prezentaci o Janu Karafiátovi a jeho Broučcích, kterou bychom mohli představit veřejnosti.

Je mi ctí, že mi bylo umožněno nahlédnout do dokumentů týkající se životních osudů takového významného spisovatele, kterým Jan Karafiát bezesporu byl. Zaslouží si, aby na něj nebylo nikdy zapomenuto.

LITERATURA:**a) odborná**

BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuvedeno.

ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

DOLEJŠÍ, P. *Školní slovník českých spisovatelů*. 1. vyd. Humpolec : JAS, 2003. 287 s. ISBN 80-86480-24-0.

GRECMANOVÁ, H., URBANOVSKÁ, E. a NOVOTNÝ, P. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Olomouc : HANEX, 2000. 159 s. ISBN 80-85783-28-2.

HRDLIČKOVÁ, H., BERÁNKOVÁ, E. a RUDOLF, S. *Český jazyk 6 II. díl-Jazykové projevy, sloh*. 1. vyd. Praha : Alter, 1998. 74 s. ISBN 80-85775-85-9.

HROMÁDKA, J. L. *Jan Karafiát*. Praha, 1946. 96 s. ISBN neuvedeno.

JANOŠKOVÁ, D. a kol. *Občanská výchova 8, Rodinná výchova 8*. 1. vyd. Plzeň : Fraus, 2005. 144 s. ISBN 80-7238-393-0.

JANOŠKOVÁ, D. a kol. *Občanská výchova, Rodinná výchova 9*. 1. vyd. Plzeň : Fraus, 2006. 152 s. ISBN 80-7238-528-3.

KARAFIÁT, J. *Broučci*. 8. vyd. Praha : Albatros, 2004. 87 s. ISBN 80-00-01337-8.

KARAFIÁT, J. *Broučci*. 84. vyd. Praha : Albatros, 1989. 91 s. ISBN 13-808-89. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Paměti spisovatele Broučků I*. 1. vyd. Praha : F. Kafka, 1919. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Paměti spisovatele Broučků II*. 1. vyd. Praha, F. Kafka, 1919. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Paměti spisovatele Broučků III*. 1. vyd. Praha, F. Kafka, 1922. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Paměti spisovatele Broučků IV*. 1. vyd. Praha, F. Kafka, 1923. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Paměti spisovatele Broučků V*. 1. vyd. Praha, K. Reichel, 1928. ISBN neuvedeno.

KARAFIÁT, J. *Světljački – překlad Arnošt Kolman*. Praha : Státní nakladatelství, 1947. 112 s. ISBN neuvedeno.

Kol. autorů. *Občanská výchova pro 6..* Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2004. 135 s. ISBN 80-7182-137-3.

KOVALČÍK, Z. *Jan Karafiát a jeho Broučci*. Ostrava : Item, 1992. 14 s. ISBN neuvedeno.

LENNHOFF, E. *Svobodní zednáři*. 1. vyd. Praha : Petrklíč, 1993. 315 s. ISBN 80-85243-42-3.

MARTINKOVÁ, V. *Teorie literatury*. 1. vyd. Praha : Trizonia, 1995. 343 s. ISBN 80-85573-61-X.

Obecní úřad jimramov, *Jan Karafiát- 160. výročí narození Broučci –130. výročí prvního vydání : sborník z oslavy v Jimramově 7. 1. 2006*. Jimramov, 2006. 28 s. ISBN neuvedeno.

SIBERMAN, M. a LAWSONOVÁ, K. *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. 1. vyd. Praha : Portál, 1997. 311 s. ISBN 80-7178-124-X.

SVOVBODA, J. F. *Vlastivěda moravská*. Brno, 1948. 720 s. ISBN neuvedeno.

ŠIMANOVSKÝ, Z. *Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi*. Praha : Portál, 2007. 246 s. ISBN 978-80-7367-339-0.

VODIČKA-BRUM, T. *Broučci a práce s nimi*. 1. vyd. Praha : Junák-svaz skautů a skautek ČR, 2003. 183 s. ISBN 80-86825-00-0.

b) Články

(po). Poselství Jana Karafiáta. In *Ladění*. ročník 9/2004, č. 1, s. 36-37.

ČTK. Původní vydání Karafiátových Broučků. In *Katolický týdeník*. ročník 17/2006, č. 46, s. 8.

HAVRÁNEK, A. Pedagogický odkaz Broučků. In *Kostnické jiskry*. ročník 65/1980, č. 28, s. 1996.

JAROŠ, G. Broučci. In *Čas*. 2. a 9. 9. 1893.

KOMÁREK, Stanislav. Můj matně blikající osud. In *Právo*. ročník 11/2001, č. 15, s. 4.

KRAMÁŘ, J., DORČÁK, P. S Janem Karafiátem nejen o Hrubé Lhotě a o Broučcích. In *Zvuk*. 2001, s. 66- 68.

NEČAS, J. Úcta k umění aneb přeškolení „Broučci“. In *Družstvo Moravského Kola*. ročník 11/1947, č. 9/10, s. 146.

ROZEHNALOVÁ, B. Modlitba v literatuře pro děti a mládež jako prostředek jejich sebereflexe. In *Knihovnický zpravodaj Vysočina*, ročník 7/2007, č.1. ISSN 1213-82311.

SIEGLOVÁ, N. A opět Broučci. In *Duha*. ročník 8/1994, č. 3, s. 28.

ŠIMSA, J. Broučci, to je vzácný úlovek. In *Konec konců*. ročník 3/2006, č. 3, s. 46.

PRAMENY:

Expozice: Život a dílo Jana Karafiáta, Síň rodáků v Jimramově.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

Český statistický úřad [online]. © 2009. URL:

<<http://www.czso.cz>>

Seznam - obrázky [online]. © 1996-2009. URL:

<<http://www.obrazky.cz>>

Wikipedia – internetová encyklopedie [online]. © 2009. URL:

<<http://cs.wikipedia.org>>

Oficální stránky České republiky [online]. © 2009 URL:

<<http://hrad.cz>>

Geografický server [online]. © 2002-2009 URL:

<<http://zemepis.com>>

Internetový magazín informačního systému e-Vysočina [online]. © 2009 URL:

<<http://zdarskevrchy.cz>>

Logické hádanky [online]. © 2002-2009 URL:

<<http://www.cz-milka.net>>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Obr. 1: Mapka Novoměstského okresu (vpravo městečko Jimramov, na hranicích Čech a Moravy)
- Příloha č. 2 Obr. 1: Poslední dochovaná fotografie Jana Karafiáta z roku 1894
- Příloha č. 3 Obr. 1: Pamětní deska na rodném domě Jana Karafiáta
- Příloha č. 4 Obr. 1: Rodiče Jana Karafiáta
Obr. 2: Nejstarší dochovaná fotografie Jana Karafiáta
- Příloha č. 5 Obr. 1: Evangelický hřbitov v Jimramově
Obr. 2: Jimramovská „Dolní škola“, původně evangelická
- Příloha č. 6 Obr. 1: Piaristické gymnázium v Litomyšli
Obr. 2: Jan Karafiát jako student bohosloví v Berlíně
- Příloha č. 7 Obr. 1: Jan Karafiát vikář v Roudnici
- Příloha č. 8 Obr. 1: Miss Buchanan
- Příloha č. 9 Obr. 1: Dům na Letné (zde bydlel Jan Karafiát od roku 1911 do své smrti)
Obr. 2: Pracovna Jana Karafiáta v Praze
- Příloha č. 10 Obr. 1: Karafiátův hrob na Vinohradském hřbitově v Praze
- Příloha č. 11 Obr. 1: První strana původního rukopisu Broučků
- Příloha č. 12 Obr. 1: Titulní strana prvního vydání Broučků z roku 1876
- Příloha č. 13 Obr. 1: Ukázka vítězných prací ze soutěže
- Příloha č. 14 Obr. 1: Definitivní verze dopisnice v grafické úpravě O. Pošmurného
- Příloha č. 15 Obr. 1: Příležitostní známky
Obr. 2: Příležitostní razítko
Obr. 3: Příležitostní kašet
- Příloha č. 16 Obr. 1: Pomník Broučků

- Příloha č. 17 Obr. 1: Rozdíly
 Obr. 2: Slepá mapa Evropy
- Příloha č. 18 Obr. 1: Pozdravy
 Obr. 2: Nevyzpytatelné situace
- Příloha č. 19 Obr. 1: Státní vlajka, malý státní znak, vlajka prezidenta republiky
 Obr. 2: Tajenka
- Příloha č. 20 Obr. 1: Náboženské znaky
- Příloha č. 21 Obr. 1: Záložka s motivy Broučků
- Příloha č. 22 Obr. 1: Znak městečka Jimramov
 Obr. 2: Na horním náměstí v Jimramově, uprostřed radnice
- Příloha č. 23 Obr. 1: Budova „Horní školy“ V Jimramově
 Obr. 2: Dolní rynek v Jimramově
- Příloha č. 24 Obr. 1: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 1930
 Obr. 2: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 2009
- Příloha č. 25 Obr. 1: Křestní list Jana Karafiáta
- Příloha č. 26 Obr. 1: Karafiátovo vysvědčení z Litomyše
- Příloha č. 27 Obr. 1: Jan Karafiát se svojí matkou jako student vyššího gymnázia
 v Güterslohe
 Obr. 2: Průvod o Božím Těle v Jimramově
- Příloha č. 28 Obr. 1: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 1)
 Obr. 2: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 2)
 Obr. 3: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 3)
- Příloha č. 29 Obr. 1: Rodopis rodiny Karafiátových
- Příloha č. 30 Obr. 1: Dochovaný pracovní stůl Jana Karafiáta
 Obr. 2: Husí brk na psaní, hrníček, peněženka
- Příloha č. 31 Obr. 1: Pracovna Karafiáta – odpočinkový koutek

Příloha č. 1

Obr. 1: Mapka Novoměstského okresu (vpravo městečko Jimramov, na hranicích Čech a Moravy)

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuváděno.

Příloha č. 2

Obr. 1: Poslední dochovaná fotografie Jana Karafiáta z roku 1894

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Příloha č. 3

Obr. 1: Pamětní deska na rodném domě Jana Karafiáta

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 4

Obr. 1: Rodiče Jana Karafiáta

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Obr. 2: Nejstarší dochovaná fotografie Jana Karafiáta

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Příloha č. 5

Obr. 1: Evangelický hřbitov v Jimramově

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Obr. 2: Jimramovská „Dolní škola“, původně evangelická

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 6

Obr. 1: Piaristické gymnázium v Litomyšli

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuváděno

Obr. 2: Jan Karafiát jako student teologie v Berlíně

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuváděno.

Příloha č. 7

Obr. 1: Jan Karafiát vikář v Roudnici

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 8

Obr. 1: Miss Buchanan

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 9

Obr. 1: Dům na Letné (zde bydlel Jan Karafiát od roku 1911 do své smrti)

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Obr. 2: Pracovna Jana Karafiáta v Praze

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Příloha č. 10

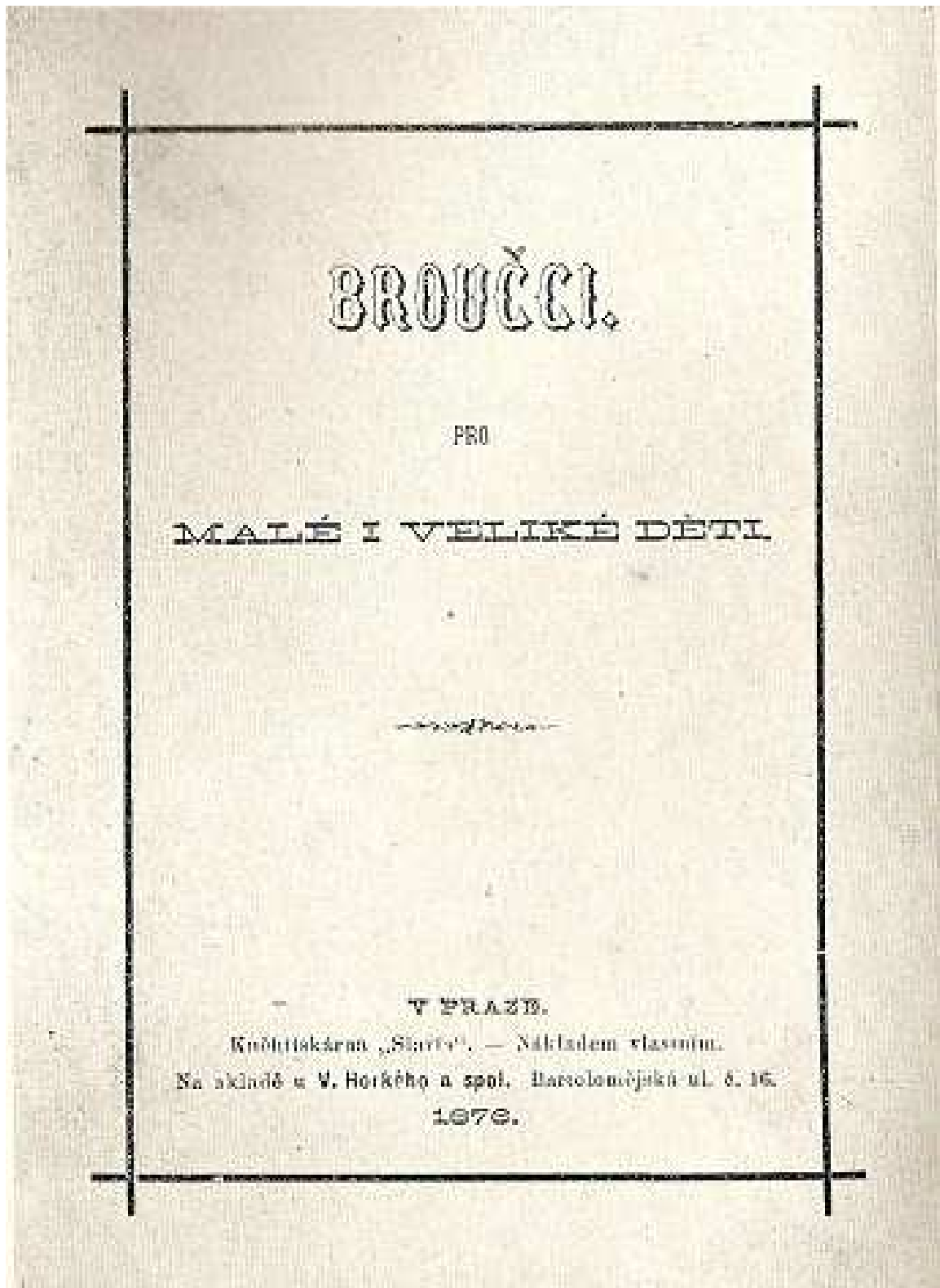
Obr. 1: Karafiátův hrob na Vinohradském hřbitově v Praze

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuváděno.

Příloha č. 12

Obr. 1: Titulní strana prvního vydání Broučků z roku 1876

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Příloha č. 13

Obr. 1: Ukázka vítězných prací ze soutěže

Zdroj: Obecní úřad jimramov, Jan Karafiát- 160. výročí narození Broučci –130. výročí prvního vydání : sborník z oslavy v Jimramově 7. 1. 2006. Jimramov, 2006. 28 s.

Příloha č. 14

Obr. 1: Definitivní verze dopisnice v grafické úpravě O. Pošurného

Zdroj: Obecní úřad jimramov. *Jan Karafiát- 160. výročí narození Broučci –130. výročí prvního vydání : sborník z oslavy v Jimramově 7. 1. 2006.* Jimramov, 2006. 28 s.

Příloha č. 15

Obr. 1: Příležitostní známky

Obr. 2: Příležitostní razítko

Obr. 3: Příležitostní kašet

Příloha č. 16

Obr. 1: Pomník Broučků

Zdroj: *Pomník Broučků* [online]. 2008 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.zdarskevrchy.cz/tipy-na-vylet/46-tipy-na-vylet/3113>>.

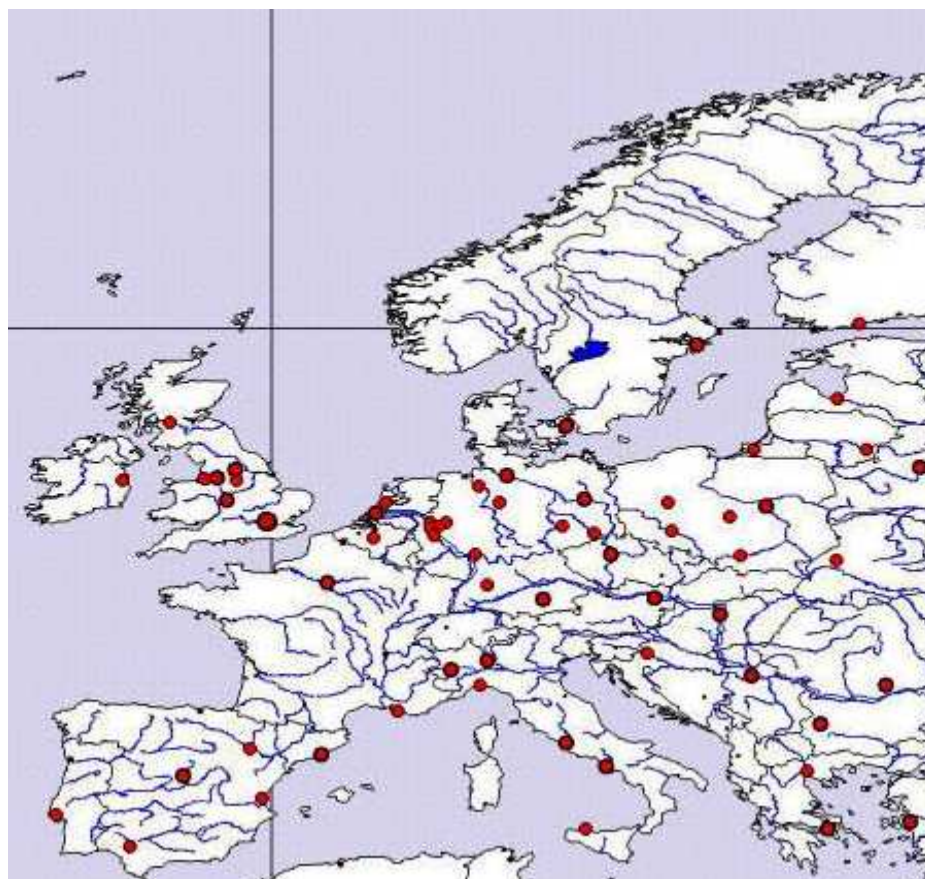
Příloha č. 17

Obr. 1: Rozdíly

Zdroj: *Seznam - obrázky* [online]. 1996-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://www.obrazky.cz/?q=%C5%A1vejek>.

Obr. 2: Slepá mapa Evropy

Zdroj: *Slepá mapa Evropy* [online]. 2002-2008 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <http://zemepis.com/smevropa.php>.

Příloha č. 18

Obr. 1: Pozdravy

Zdroj: Kol. autorů. *Občanská výchova pro 6.*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2004. 135 s. ISBN 80-7182-137-3.

Obr. 2: Nevyzpytatelné situace

Zdroj: Kol. autorů. *Občanská výchova pro 6.*. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2004. 135 s. ISBN 80-7182-137-3.

Příloha č. 19

Obr. 1: Státní vlajka, malý státní znak, vlajka prezidenta republiky

Zdroj: *Státní symboly* [online]. 2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW: <<http://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-symboly.shtml>>.

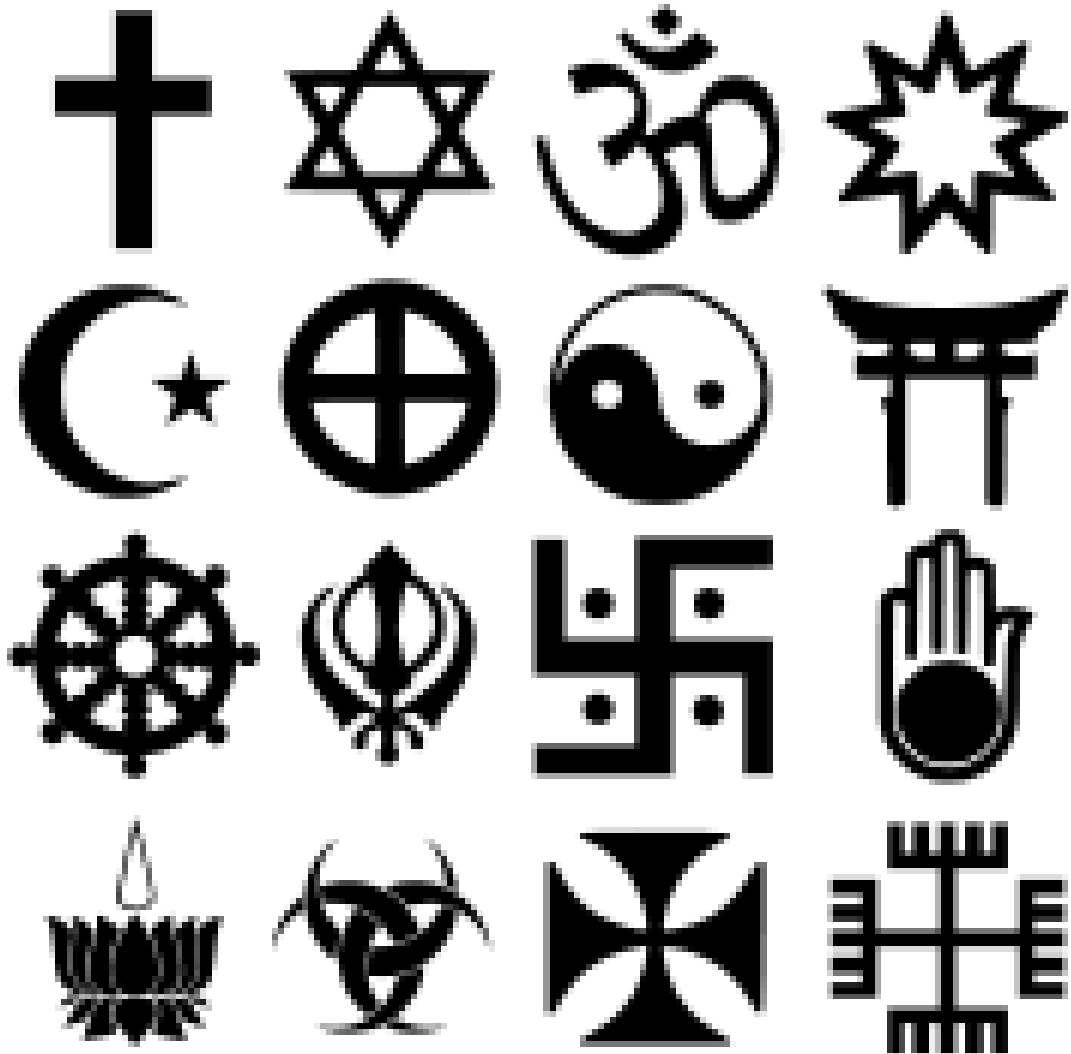
Obr. 2: Tajenka

1.				J	a	n	i	n	k	a	
2.		B	r	o	u	č	e	k			
3.		k	o	s	t	e	l				
4.				m	o	t	l	i	t	b	a
5.			b	e	r	u	š	k	a		
6.	s	v	í	t	i	t					
7.		p	o	s	t	ý	l	k	a		
8.		z	i	m	a						

Zdroj: Vlastní zpracování

Příloha č. 20

Obr. 1: Náboženské znaky

Zdroj: *Náboženství* [online]. 1996-2009 [cit. 2009-05-29]. Dostupný z WWW:
<<http://cs.wikipedia.org/wiki/N%C3%A1bo%C5%BEnstv%C3%AD>>.

Příloha č. 21

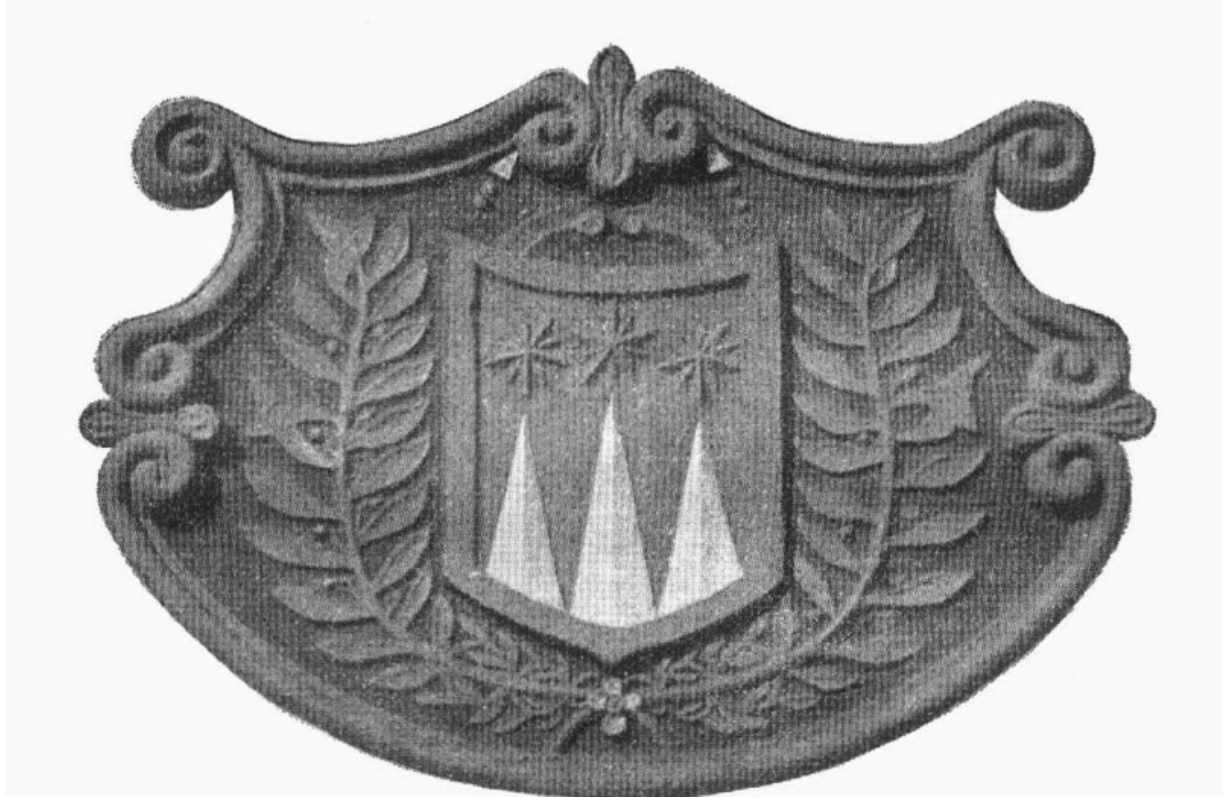
Obr. 1: Záložka s motivy Broučků

Zdroj: *Vlastní zpracování.*

Příloha č. 22

Obr. 1: Znak městečka Jimramov

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Obr. 2: Na horním náměstí v Jimramově, uprostřed radnice

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 23

Obr. 1: Budova „Horní školy“ v Jimramově, před budovou socha sv. Jana Nepomuckého

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Obr. 2: Dolní rynek v Jimramově

Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 24

Obr. 1: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 1930

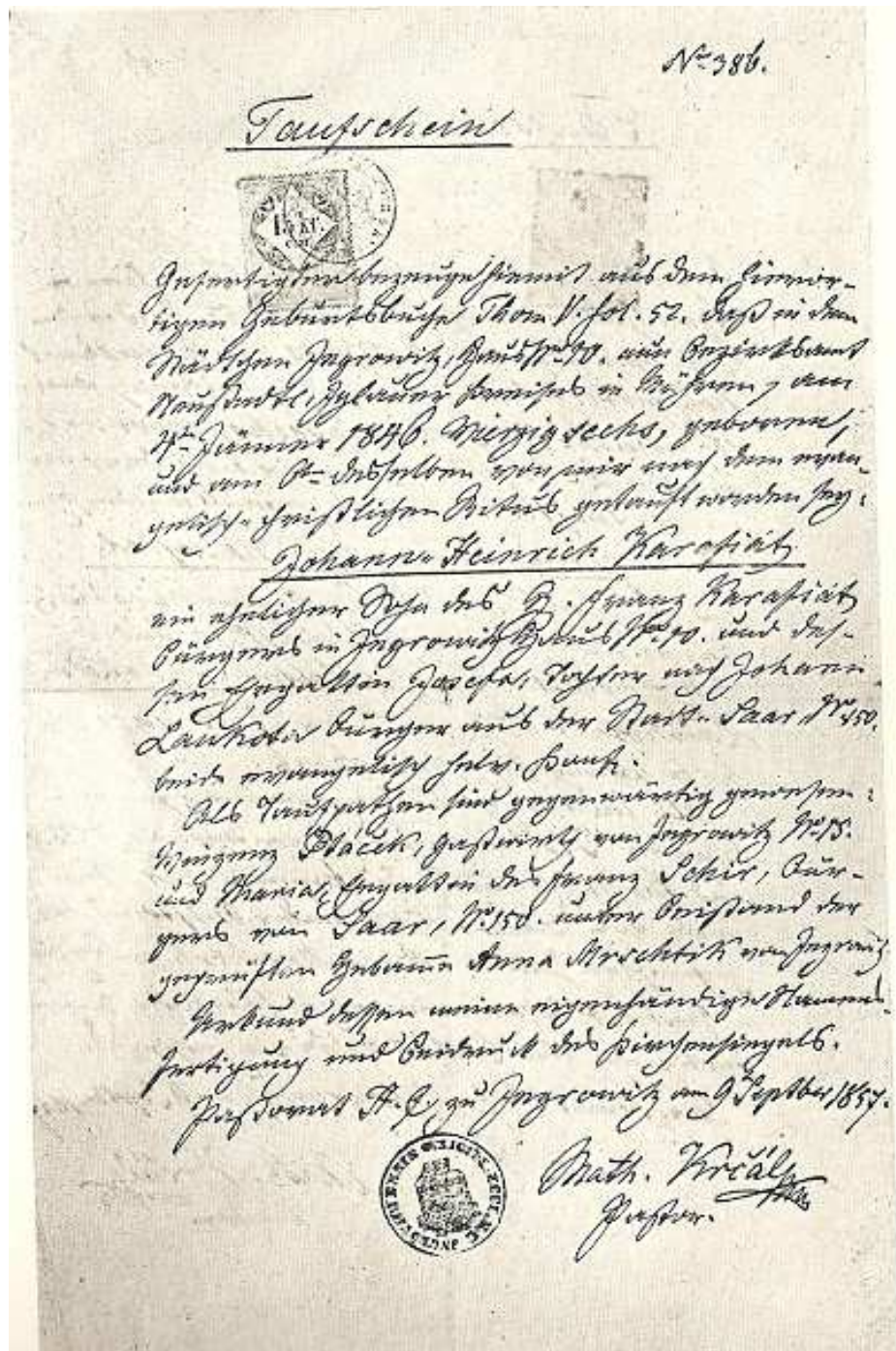
Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Obr. 2: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 2009

Zdroj: Vlastní fotografická dokumentace

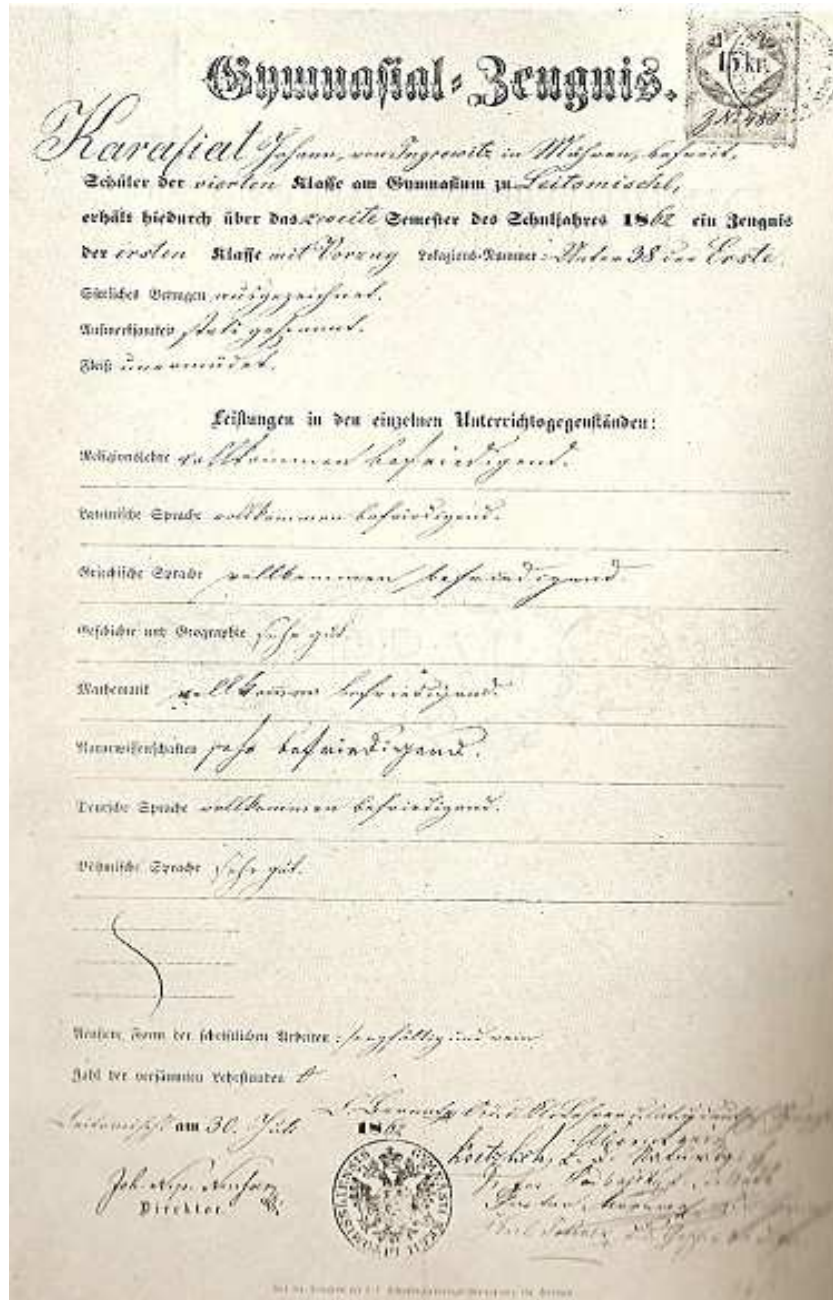
Obr. 1: Křestní list Jana Karafiáta

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuvědno.

Příloha č. 26

Obr. 1: Karafiátovo vysvědčení z Litomyšle

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN nevedeno.

Příloha č. 27

Obr. 1: Jan Karafiát se svojí matkou jako student vyššího gymnázia v Güterslohe

Zdroj: BALCAR, L. *Nad Karafiátovými Broučky*. Praha : Synodní rada českobratrské církve evangelické, 194. 142 s. ISBN neuvedeno.

Obr. 2: Průvod o Božím Těle v Jimramově

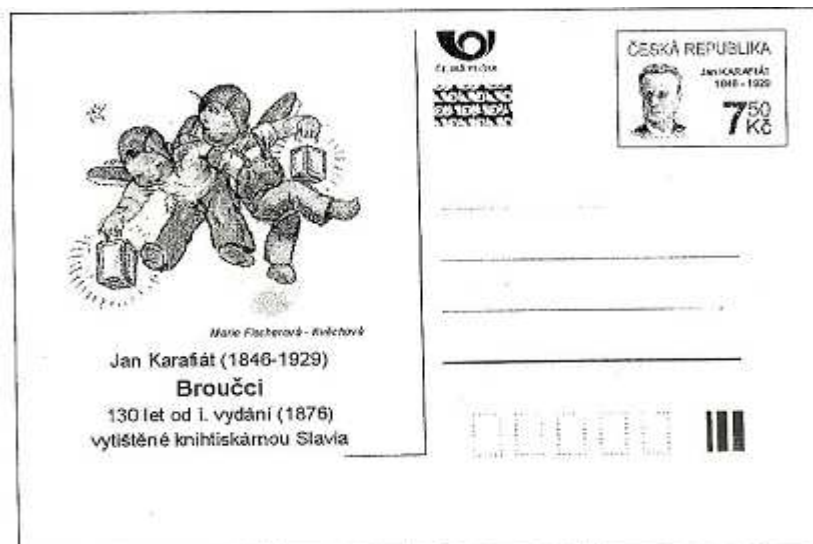
Zdroj: ČERMÁK, E. *Kronika Zubří země*. Jimramov, 1979. 416 s. ISBN neuvedeno.

Příloha č. 28

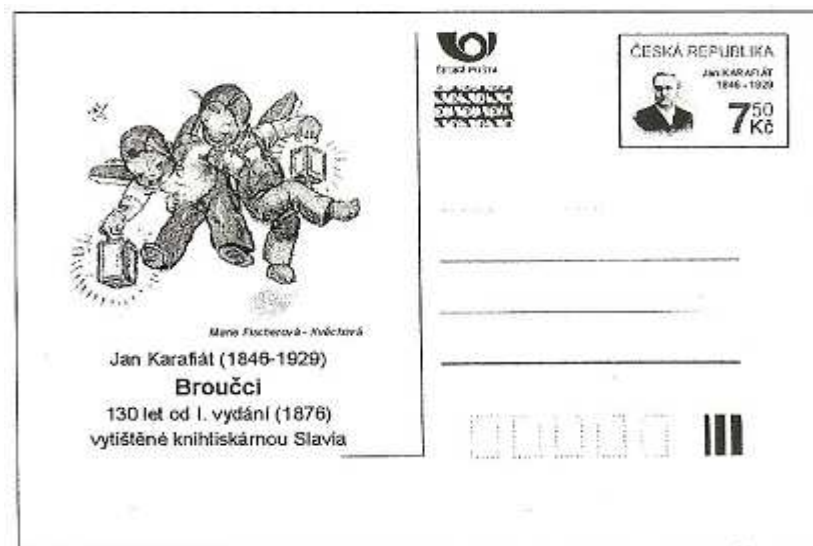
Obr. 1: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 1)

Obr. 2: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 2)

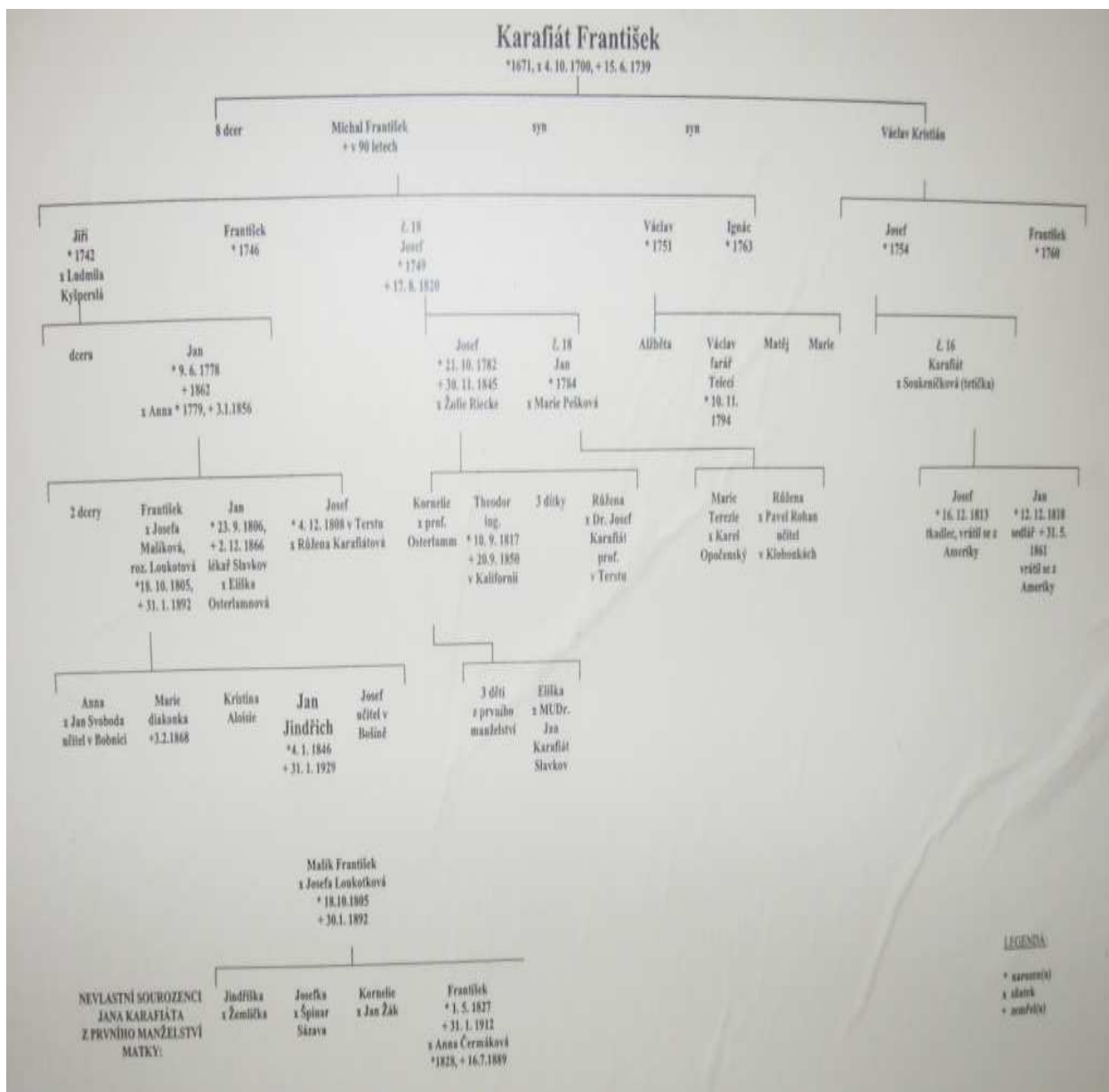

Obr. 3: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 3)

Příloha č. 29

Obr. 1: Rodopis rodiny Karafiátových

Zdroj: Vlastní fotografická dokumentace (Sň rodáků v Jimramově)

Příloha č. 30

Obr. 1: Dochovaný pracovní stůl Jana Karafiáta

Zdroj: Vlastní fotografická dokumentace (Sín rodáků v Jimramově)

Obr. 2: Husí brk na psaní, hrníček, peněženka

Zdroj: Vlastní fotografická dokumentace (Sín rodáků v Jimramově)

Příloha č. 31

Obr. 1: Pracovna Karafiáta – odpočinkový koutek

Zdroj: Vlastní fotografická dokumentace (Síň rodáků v Jimramově)

Anotace diplomové práce

Jméno a příjmení:	Ondřej Dvořák
Katedra:	Českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Mgr. Blanka Rozehnalová, Ph. D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Jan Karafiát a jeho reflexe Broučků
Název v angličtině:	Jan Karafiát and his reflections on Broučci
Anotace práce:	Diplomová práce je zaměřena na život a dílo Jana Karafiáta. Teoretická část je věnována životu spisovatele a rozboru knihy Broučci. V praktické části se zaměřujeme na využití knihy v pedagogické praxi.
Klíčová slova:	Jimramov, Jan Karafiát, Broučci, evangelická církev, námět, klíčové kompetence
Anotace v angličtině:	My graduation theses is oriented on the life and the work of Jan Karafiát. The teoretical part is dedicated to the life of this writer and to an analysis of his book "Broučci". In the practical part we are oriented to using this book in pedagogical profession.
Klíčová slova v angličtině:	Jimramov, Jan Karafiát, Broučci, Evangelic Church, theme, pivotal competences
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1 Obr. 1: Mapka Novoměstského okresu (vpravo městečko Jimramov, na hranicích Čech a Moravy)</p> <p>Příloha č. 2 Obr. 1: Poslední dochovaná fotografie Jana Karafiáta z roku 1894</p> <p>Příloha č. 3 Obr. 1: Pamětní deska na rodném domě Jana Karafiáta</p> <p>Příloha č. 4 Obr. 1: Rodiče Jana Karafiáta Obr. 2: Nejstarší dochovaná fotografie Jana Karafiáta</p> <p>Příloha č. 5 Obr. 1: Evangelický hřbitov v Jimramově Obr. 2: Jimramovská „Dolní škola“, původně evangelická</p> <p>Příloha č. 6 Obr. 1: Piaristické gymnázium v Litomyšli Obr. 2: Jan Karafiát jako student bohosloví v Berlíně</p> <p>Příloha č. 7 Obr. 1: Jan Karafiát vikář v Roudnici</p> <p>Příloha č. 8 Obr. 1: Miss Buchanan</p> <p>Příloha č. 9 Obr. 1: Dům na Letné (zde bydlel Jan Karafiát od roku 1911 do své smrti)</p>

	Obr. 2: Pracovna Jana Karafiáta v Praze
Příloha č. 10	Obr. 1: Karafiátův hrob na Vinohradském hřbitově v Praze
Příloha č. 11	Obr. 1: První strana původního rukopisu Broučků
Příloha č. 12	Obr. 1: Titulní strana prvního vydání Broučků z roku 1876
Příloha č. 13	Obr. 1: Ukázka vítězných prací ze soutěže
Příloha č. 14	Obr. 1: Definitivní verze dopisnice v grafické úpravě O. Pošmurného
Příloha č. 15	Obr. 1: Příležitostní známky Obr. 2: Příležitostní razítko Obr. 3: Příležitostní kašet
Příloha č. 16	Obr. 1: Pomník Broučků
Příloha č. 17	Obr. 1: Rozdíly Obr. 2: Slepá mapa Evropy
Příloha č. 18	Obr. 1: Pozdravy Obr. 2: Nevyzpytatelné situace
Příloha č. 19	Obr. 1: Státní vlajka, malý státní znak, vlajka prezidenta republiky Obr. 2: Tajenka
Příloha č. 20	Obr. 1: Náboženské znaky
Příloha č. 21	Obr. 1: Záložka s motivy Broučků
Příloha č. 22	Obr. 1: Znak městečka Jimramov Obr. 2: Na horním náměstí v Jimramově, uprostřed radnice
Příloha č. 23	Obr. 1: Budova „Horní školy“ V Jimramově Obr. 2: Dolní rynek v Jimramově
Příloha č. 24	Obr. 1: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 1930 Obr. 2: Rodný dům spisovatele „Broučků“ Jana Karafiáta v roce 2009
Příloha č. 25	Obr. 1: Křestní list Jana Karafiáta
Příloha č. 26	Obr. 1: Karafiátovo vysvědčení z Litomyšle
Příloha č. 27	Obr. 1: Jan Karafiát se svojí matkou jako student vyššího gymnázia v Güterslohe

	<p>Obr. 2: Průvod o Božím Těle v Jimramově</p> <p>Příloha č. 28 Obr. 1: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 1) Obr. 2: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 2) Obr. 3: Dopisnice s motivem Broučků (verze č. 3)</p> <p>Příloha č. 29 Obr. 1: Rodopis rodiny Karafiátových</p> <p>Příloha č. 30 Obr. 1: Dochovaný pracovní stůl Jana Karafiáta Obr. 2: Husí brk na psaní, hrníček, peněženka</p> <p>Příloha č. 31 Obr. 1: Pracovna Karafiáta – odpočinkový koutek</p>
Rozsah práce:	78 stran
Jazyk práce:	CZ